

کتاب‌شناسی

«زیارت جامعه کبیره»

چکیده

امامان معصوم علیهم‌السلام بهترین مبلغان اسلام راستین و جانشینان حقیقی پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم بودند که آموزه‌های آنان، چراغ هدایت و راهگشای مسیر درست زندگی است. در این راه، دعاها زیارت‌هایی از این بزرگواران نقل شده که یکی این زیارت‌ها که می‌توان آن را مرام‌نامه شیعه نامید، «زیارت جامعه کبیره» است که امام هادی علیه‌السلام در پاسخ به یکی از شیعیان انشا کرده است.

در این زیارت که با شهادت به یگانگی خدا و سلام بر خاندن پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم آغاز شده، بیش از دویست فضیلت و منقبت برای اهل بیت علیهم‌السلام بیان شده و ایشان، جایگاه معرفت خدا، منزلگاه برکت پروردگار، گنجینه علم و حکمت الهی، نگهبان اسرار خداوندی، حامل کتاب خدا و جانشین و ذریه فرستاده او دانسته شده‌اند.

به سبب مضامین والای معرفتی و اهمیت این زیارت نزد شیعیان، از دیرباز شرح‌های مفصل و فراوانی بر آن نوشته شده و با اسنادی در کتاب‌های روایی شیعه نقل شده است.

این نوشتار، کتاب‌شناسی زیارت جامعه کبیره است که در مجموع، ۱۴۷ اثر شامل ۸۳ عنوان کتاب، ۳۶ مقاله و ۲۸ پایان‌نامه را در سه گروه جداگانه نام برده و پس از ذکر اطلاعات کتاب‌شناسی هر اثر، توضیح اندکی درباره آن در اختیار پژوهشگران قرار داده است.

واژگان کلیدی: زیارت جامعه کبیره، امام هادی علیه‌السلام، اهل بیت علیهم‌السلام، شیعه، کتاب‌شناسی.

مقدمه

«زیارت جامعه کبیره» یکی از مهم‌ترین زیاراتی است که از امامان علیهم‌السلام برای ما روایت شده است. این زیارت عظیم، فشرده‌ای از عقاید مکتب اهل‌بیت علیهم‌السلام را در بر دارد و مقامات حقّه و جایگاه والای ایشان نزد خدای عزّوجلّ را آشکار می‌سازد و نشان می‌دهد که آن بزرگواران، جایگاه‌های معرفت خدا، منزلگاه‌های برکت خدا، معدن‌های حکمت خدا، خازنان علم خدا، حافظان سرّ خدا، حاملان کتاب خدا، وارثان رسول‌الله، اوصیای نبیّ خدا و ذریّه آن حضرت می‌باشند.^۱

به علت محتوا و مضمون بینظیر و معارف عرشی این زیارت، شرح‌های ارزشمند و درخور توجهی بر آن نوشته شده است. همچنین درباره سند این زیارت، بحث‌هایی مطرح شده و پژوهش‌هایی توسط محققان و پژوهشگران صورت گرفته است.

این نوشتار گزارشی از منابع مکتوب و منتشر شده درباره زیارت جامعه کبیره است. این منابع در قالب کتاب، مقاله و رساله‌های حوزوی و دانشگاهی تولید و منتشر شده است. محقق کوشیده تا بررسی جامعی در منابع کتابخانه‌ها و بانک‌های اطلاعاتی در این باره انجام دهد. بر اساس این بررسی‌ها ۱۴۷ اثر شامل: ۸۳ کتاب، ۳۶ مقاله و ۲۸ پایان‌نامه شناسایی شده است. گفتنی است که اطلاعات مقالات روزنامه‌ها در این گزارش نیامده است. تلاش شده تا برای هر یک از آثار معرفی و توصیف مختصری بیاید. البته به سبب دسترسی نداشتن به برخی از آثار، تنها اطلاعات مأخذشناسی آنها ارائه شده است.

۱. «بررسی سندی زیارت جامعه کبیره»، شیخ محمد سند، ترجمه مهناز فرحمند، سفینه، شماره ۱۵، تابستان ۱۳۸۶.

کتاب‌ها

۱. ادب فنای مقربان: شرح زیارت جامعه کبیره. عبدالله جوادی آملی

جلد اول: پژوهش محمد صفایی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۱، ۵۳۵ص، وزیری.
جلد دوم: تحقیق و تنظیم محمد صفایی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۳، ۵۰۰ص، وزیری.
جلد سوم: پژوهش محمد صفایی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۳، ۵۲۲ص، وزیری.
جلد چهارم: پژوهش محمد صفایی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۵، ۵۲۲ص، وزیری.
جلد پنجم: پژوهش محمد صفایی، قم، مرکز نشر اسراء، ۱۳۸۷، ۶۰۰ص، وزیری.
جلد ششم: تحقیق محمد صفایی، ۱۳۸۹، ۶۰۸ص، وزیری.
جلد هفتم: تحقیق مجید حیدری فر و احسان ابراهیمی، ۱۳۹۰، ۴۸۸ص، وزیری.
جلد هشتم: تحقیق و تنظیم قنبر علی صمدی و احسان ابراهیمی، ۱۳۹۱، ۴۸۰ص، وزیری.
جلد نهم: تحقیق و تدوین قنبر علی صمدی و احسان ابراهیمی، ۱۳۹۳، ۵۸۴ص، وزیری.
در این کتاب، زیارت جامعه کبیره به شیوه توصیفی و با بهره‌گیری از آیات قرآن و روایات اهل بیت علیهم‌السلام شرح و تفسیر شده است. مقدمه مفصل درباره «حکمت زیارت» از دیگر امتیازات این کتاب است که در آن، حکمت و معنای زیارت از دیدگاه قرآن، حدیث و فقه آمده و آثار و نتایج معنوی آن بیان شده است. شارح در ادامه با تشریح بند بند زیارت، به تبیین مقام و جایگاه ائمه علیهم‌السلام می‌پردازد. وی همچنین به ویژگی‌های امام، شرایط امامت، نقش امام در جامعه، دلایل امامت امام علی علیه‌السلام، انتخاب امام، حقیقت و مراتب تقوا پرداخته است. نخستین جلد از این مجموعه وزین با مباحثی چون: حکمت زیارت، سلام تحیتی الهی، مراد از بیت نبوت، معنای جایگاه رسالت، میزبانان ملائک، امتیاز انبیا بر دیگران، سرچشمه‌های رحمت، گنجینه‌های علم، همراهی علم و حلم، سفره‌داران کرامت، رهبران الهی جامعه، ولی نعمت‌های نظام هستی، پیشوایان نور و... فزاینده‌ای از زیارت جامعه کبیره را شرح می‌دهد.

جلد دوم به شرح بخشی از زیارت، از «و ذوی النهی و اولی الحجی و کفہ الوری...» تا «الذین یسبقونه بالقول و هم بأمره یعملون و رحمة الله و برکاته» اختصاص دارد. عناوین موضوعات بحث شده عبارتند از: صاحبان عقل کامل، بهترین پناهگاه، میراث‌داران فضایل،

الگوهای برتر، حجت‌های الهی، ریشه برتری ائمه علیهم‌السلام، معادن حکمت، عالمان اسرار، حاملان کتاب الهی، عالی‌ترین تحیات، فراخوانان به سوی خدا، راهنمایان به رضایت پروردگار، بندگان خالص، ریشه محبت، جایگاه توحید، آشکارکنندگان فرمان‌های الهی و جایگاه عبودیت. جلد سوم به شرح بخشی از زیارت از «السَّلام علی الائمه الدعاة والقادة الهداة...» تا «اصطفاکم بعلمه وارتضاکم لغیبه واختارکم لسرّه» اختصاص دارد. عناوین بحث‌ها چنین است: پیشوایان صالح، اقسام ولایت، مدافعان حمایتگر، هادیان به ذکر، فرمانروایان دینی، برگزیدگان الهی، مخزن علوم الهی، حجت‌های الهی، انوار هدایت، مظاهر برهان، شهادت راستین بر یگانگی خدا، آیین پایدار، عبودیت پایگاه رسالت، پیامد شهادت به کمالات، هدایت‌شدگان الهی، گستره معنای عصمت، پیشوایان کریم، نزدیک‌تر شدن به خدا، برکات تقوا، ایستادگی در برپایی حق و عدل، عاملان به اراده خدا، فوز عبودیت، گزینش عالمانه، آگاهی از غیب و رازداران هستی.

جلد چهارم شامل مباحثی چون: تحلیل عقلی قدرت الهی، هدایت عزت‌آفرین، جانشینان الهی، یاوران دین حق، مراتب سرّ، گنجینه‌های علم الهی، اُمنای حکمت، ترجمان وحی، پایه‌های یکتاپرستی، گواهی اعمال در معاد و علم‌های طریق عبودیت است.

جلد پنجم به شرح بخشی از زیارت از «عصمکم الله من الزَّلَل...» تا «و صبرتم علی ما أصابکم فی جنبه» اختصاص یافته است. در این جلد، با فرازهای دیگری از زیارت شریف جامعه کبیره و مباحث ارزشمندی چون: بر بلندای عصمت، محتوا و مفهوم آیه تطهیر، عصمت و اختیار، بزرگ‌دارندگان جلال الهی، تمجید کرم الهی، ملازمان یاد خدا، وفاداران به پیمان الهی، فرمانبرداران فروتن، ناصحان همیشگی، روشنگران راه رستگاری، فداکاری برای کسب رضای خدا، پیشگامان صبر و... آشنا خواهید شد.

فرازهایی که در جلد ششم بدان پرداخته شده، شامل: اقامه نماز، پرداخت زکات، امر به معروف و نهی از منکر، جهاد، پاسداری از شریعت، سلوک معنوی و صبرورت انسانی، میانه‌روی در امور و تبعیت از اهل بیت، زمامداری از حق، مظاهر نور و برهان الهی و اختیارداری اهل بیت علیهم‌السلام در نظام تکوین و تشریح می‌باشد. در ابتدای این جلد مطالبی پیرامون «زیارت»، اثرات آن، راز تأکید بر آن در روایات معصومین علیهم‌السلام و برخی اسرار آن ارائه شده و اعتبار سندی زیارت جامعه نیز به اختصار بررسی شده است.

هفتمین جلد از مجموعه «ادب فنای مقربان» با ساختاری جدید، ضمن تقدیم مباحث عقلی بر مطالب نقلی، مباحث هر فقره از زیارت جامعه کبیره را در چهار مرحله تنظیم و با بررسی شبهات و پرسش و پاسخ همراه کرده است. در این جلد، از موضوعاتی چون: چیستی ولایت و عداوت الهی، روش‌ها و آسیب‌های ولایت‌مداری، ولایت و عداوت امامان علیهم‌السلام، برکات ولایت امامان علیهم‌السلام، مفهوم و حقیقت محبت، تلازم محبت الله با محبت معصومان علیهم‌السلام، چیستی و اقسام اعتصام، پیوند اعتصام به اهل بیت علیهم‌السلام با اعتصام خدا، چیستی و گونه‌های صراط، معنای شهید، مظلومیت و شهادت حضرت زهرا علیها‌السلام، چیستی و گونه‌های شفاعت، شافعان، شبهات شفاعت، معنا و حقیقت رحمت آمده است.

جلد هشتم شرح و بیان فقره‌های «وَالْآيَةُ الْمَخْرُؤَةُ» تا «أَشْهَدُ أَنْ هَذَا سَابِقٌ لَكُمْ فِيمَا مَضَى وَجَارٍ لَكُمْ فِيمَا بَقِيَ» است. برخی از مباحث مطرح شده در این اثر عبارتند از: چیستی‌شناسی ممکنات، چگونگی دلالت آیه بر ذوالآیه، دلالت مظهر بر ظاهر متعالی، دلالت متحرک منفعل بر محرک فعال، گونه‌شناسی آیات عالم، چرایی اطلاق آیه بر اهل بیت علیهم‌السلام، آیت بودن امامان معصوم علیهم‌السلام، آیت الهی بودن حضرت زهرا علیها‌السلام، علی علیه‌السلام آیت کبرای الهی، آیت مُنتَظَر بودن حضرت حجت (عج)، راز مخزون بودن آیت کبرای خدا، میزان پیدایی آیات الهی، چیستی‌شناسی امانت ویژه، درجات امانت‌گذاری و امانت‌پذیری، چیستی‌شناسی امانت محفوظ، تبدیل جوهری امین به امانت، نگه‌داری امانت محفوظ، خیانتی بزرگ در امانتی بزرگ، چرایی ابتلا و حکمت‌های ابتلا.

در جلد نهم به تبیین مسائلی چون: طهارت روح اهل بیت علیهم‌السلام، جنبه‌های نوری خلقت آنان، حضور نوری آنان در عرش الهی، قرار گرفتن ایشان در بیوتی نورانی به اذن خداوند متعال، انواع رفعت یافتن آنان، صلوات مخصوص خداوند نسبت به ایشان، برتری آنان بر سایر انسان‌ها و حتی بر صالحان و مؤمنان، پیمان دیرینه شیعه با امامان خویش در زمینه امامت و ولایت ایشان، برخی از مقامات معنوی و باطنی ائمه اطهار علیهم‌السلام، بایسته‌های پذیرش ولایت آنان، لزوم دشمنی با دشمنان ایشان و اعتقاد به معیار و ملاک حق و باطل در اهل بیت پیامبر اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم پرداخته و فرازهایی از متن این زیارت شریفه را در این موضوعات تفسیر نموده است.

۲. اسرار الزيارة و برهان الانابة. محمدتقی بن محمدباقر آقاجفی

قم، شمس الضحی، ۱۳۸۴، ۲۶۶ص، رقعی.

تفسیری اخلاقی و عرفانی بر زیارت جامعه کبیره است.

۳. اسرار دلبران: تأملی در زیارت جامعه کبیره. احمد سجادی

تهران، بنیاد قرآن و عترت، ۱۳۸۵، ۲۰۷ص، رقعی.

تفسیر هر یک از فرازهای زیارت جامعه کبیره است و در برخی موارد، شرح کوتاهی نیز آمده است.

۴. اظهار ادب به آستان مقدس ائمه معصومین علیهم السلام یا بیان فارسی ساده از زیارت

جامعه کبیره. علی اکبر واعظ موسوی

تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۸، جلد اول، ۴۸۲ص، وزیری.

این کتاب در سال ۱۳۹۰ با عنوان «سلام ما به آستان مقدس ائمه معصومین علیهم السلام یا بیان فارسی ساده از زیارت جامعه کبیره» تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۰، ۴۱۶ص، وزیری منتشر شده است. این نوشتار در شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره است.

۵. اعجاز ولایت، منشور امامت (سیری در زیارت جامعه کبیره، جدول کلمات گهربار،

شرح موضوعی). مجید فولادی

قم، سبط النبى، ۱۳۸۹، ۲۰۸ص، رقعی.

شرح مباحث زیارت جامعه کبیره در موضوع اثبات «ولایت» و ابعاد و شئون ولایی و فضایل اهل بیت علیهم السلام است. در این اثر با توجه به مفاد زیارت جامعه کبیره، ابتدا به بحث در مورد اهمیت زیارت در فرهنگ شیعه پرداخته؛ سپس شبهات و هابیت در مورد زیارت و مشروعیت نداشتن آن پاسخ داده شده است. در ادامه، نویسنده به بیان متن و سند زیارت جامعه کبیره پرداخته و شرحی موضوعی بر این زیارت ارائه کرده است. وی با توجه به انواع شهادت‌ها، تکبیرها و عرض ارادت‌ها به ساحت اهل بیت علیهم السلام به تبیین ابعاد ولایت آنان پرداخته و برخی از شئون و الای آنان را شرح داده است. وی اهل بیت علیهم السلام را تجلی کامل اسما و صفات الهی دانسته و عطایا و عنایات الهی به اهل بیت و رابطه بین نبوت و امامت را بیان کرده است.

۶. الاعلام اللامعة فی شرح الجامعة. سی دمحمد بن عبدالکریم طباطبای

تحقیق عبدالعزیز کاظم بهادلی، تهران، رافد، ۱۴۳۲ق. / ۱۳۹۰، ۳۳۴ص، وزیری.

مروری بر مهم ترین اوصاف اهل بیت پیامبر اسلام ﷺ بر اساس شرح متن زیارت جامعه کبیره است. در این نوشتار از منظری قرآنی و روایی، به شرح فقرات زیارت جامعه کبیره پرداخته شده و فضایل معنوی و ویژگی های منحصر به فرد ائمه معصومین ﷺ با استناد به مندرجات این زیارت شریفه شرح داده شده است. در همین راستا نگارنده تفسیری از ویژگی های مهم اهل بیت ﷺ مانند: علم، حلم، ولایت، برگزیده بودن از جانب خداوند متعال برای هدایت بشر، امین خدا بودن، چراغ هدایت بودن، حجت الهی بر خلق بودن، اهل کرم و سخاوت بودن، مبین دین خدا بودن، حافظ اسرار الهی بودن، عالم بر امور غیبی بودن، اخلاص در دین الهی داشتن و همچنین لزوم پیروی از اهل بیت ﷺ و ضرورت محبت و ولایت ایشان ارائه نموده و با استفاده از آیات و روایات، به شرح مقام والای ایشان پرداخته است.

۷. امام نامه: گذری در کوچه پس کوچه های جامعه کبیره. محسن عباسی ولدی

قم، جامعه الزهراء ﷺ، ۱۳۹۲، ۲۰۴ص، جیبی.

محور اصلی مباحث این اثر، برداشتی ادبی از مفاد زیارت جامعه کبیره و اوصاف و فضایل اهل بیت ﷺ است. نویسنده در صدد است تا برداشت خود را از مفاهیم مطرح شده در فقرات مهم این زیارتنامه با جملاتی ادبی و به صورت ترجمه آزاد بیان کرده و ابعاد مهم معنوی شخصیت امامان معصومین ﷺ را با استفاده از محتوای این زیارت تبیین کند. بیان ابعاد علمی اهل بیت ﷺ، عصمت آنان، قوای فوق بشری ایشان، جایگاه والای آنان نزد خداوند متعال، اهمیت محبت به ایشان و پذیرش ولایت آنان و آثار دنیوی و اخروی آن، بیان آثار دشمنی با اهل بیت ﷺ، مرجعیت علمی و دینی آنان، دستگیری ایشان از شیعیان خویش در دنیا و آخرت، شفاعت کردن آنان و اهمیت متوسل شدن به ایشان و بیان ابعاد خلقت نوری اهل بیت ﷺ از اصلی ترین مندرجات این زیارت است.

۸. انوار الهی: شرح زیارت جامعه کبیره. سی دمحمّد فتاحی

قم، میرفتاح، ۱۳۹۰، ۶۲۴ص، وزیری.

در این نوشتار شرح مفصلی از زیارت جامعه کبیره که یک دوره کامل امام شناسی در مباحث عرفانی مربوط به آن است، ارائه شده است. نویسنده نخست کلیاتی در مورد

ویژگی‌های امامان معصوم علیهم‌السلام و شناخت آنان مطرح کرده و آنان را گنجینه‌های علم خدا، پایه‌گذاران حلم و علم الهی و محبت‌های خدا بر روی زمین معرفی کرده، سپس به شرح سلام‌های زیارت جامعه کبیره پرداخته که در این سلام‌ها صفات متعددی از ائمه اطهار علیهم‌السلام شرح و تفسیر شده است. در همین زمینه، نویسنده به عصمت امامان، اخلاص آنان در توحید، علم ائمه، عرفان و بندگی آنان، مطاع بودن اهل بیت علیهم‌السلام، و جوب پیروی از آنان، مسکن‌های برکات خدا بودن آنان، گشاینده راه شناخت خدا بودن ایشان، صاحبان امر بودن ائمه، عزیز بودن آنان و رابطه آنان با خداوند متعال اشاره کرده و مقام و منزلت والای معنوی آنان و جایگاه آنان نزد خداوند متعال را توصیف نموده است. وی همچنین به بررسی مفهوم تولی و تبری و آثار آن پرداخته و وجوب محبت و مودت آنان و آثار ولایت ایشان و پیامدهای خطرناک دشمنی با ایشان را بیان نموده است.

۹. الانوار الالهیه: شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره. علی نظری مؤمن‌آبادی (رفسنجانی)

اصفهان، کانون پژوهش، چاپ ۱، ۱۳۹۰، ۶۱۰ص، وزیری.
شرح و تفسیر فرازهای زیارت جامعه کبیره می‌باشد که با استناد به آیات قرآن کریم و روایات معصومین علیهم‌السلام تدوین یافته است. این دعا یکی از ادعیه معتبر شیعه در زمینه امام‌شناسی به‌شمار می‌آید که به بیان صفات و ویژگی‌های اهل بیت علیهم‌السلام پرداخته است.

۱۰. الأنوار التالعة فی شرح الزيارة الجامعة. علی اصغر منوری تبریزی تصحیح قاسمعلی شیرزاد و خلیل ملکی، قم، انتشارات مومنین، ۱۴۲۲ق، ۵۱۲ص، وزیری.

۱۱. الأنوار الساطعة فی شرح زیارة الجامعة. جواد بن عباس الكربلائی تهران، منشورات الاعلمی، چاپ ۱، ۱۳۷۰، وزیری. به کوشش محسن اسدی، قم، دارالحديث، ۱۳۷۷، ۵ جلد، وزیری.

۱۲. الأنوار اللامعة فی شرح الجامعة. سی‌دعبدالله شبر مؤلف در این کتاب با استناد به آیات و احادیث و بیان لغوی و ادبی، به شرح و توضیح فرازهای زیارت پرداخته است. این کتاب چندین بار توسط ناشران مختلف منتشر شده است:

تصحیح جعفر محمودی، مشهد، بنیاد بعثت، ۱۴۰۷ق، ۳۲۴ص، وزیری.
 قم، دارالانصار، چاپ ۲، ۱۳۸۵، ۲۰۸ص، وزیری.
 تحقیق فاضل الفراتی، علاء الکاظمی، قم، مؤسسه عاشورا، هیئته محمد الامین علیه السلام، مکتبه الامین، ۱۳۸۴، ۲۰۸ص، وزیری.
 قم، مؤسسه البعثة، چاپ ۱، ۱۴۰۷/۱۳۶۶ق، ۳۲۴ص، وزیری.
 همچنین با اطلاعات مأخذشناسی زیر به زبان فارسی و نیز روسی ترجمه شده است:
 با اختران تابناک ولایت: شرح زیارت جامعه کبیره، ترجمه عباسعلی سلطانی گلشیخی، مشهد، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، چاپ ۳، ۲۴۲ص، وزیری.
 شرح زیارت جامعه کبیره (به زبان روسی)، ترجمه به زبان روسی: عمران رجب‌اف، قم، دانش حامدون، چاپ ۱، ۱۳۸۵، ۳۵۲ص، رقعی.
 چاپ دیگر:
 قم، فجر قرآن، چاپ ۱، ۱۳۸۵، ۳۴۲ص، رقعی.

۱۳. با پیشوایان هدای‌ت‌گر: نگرشی نو به شرح زیارت جامعه کبیره، سیدعلی

حسینی می‌لانی

قم، مرکز حقایق اسلامی، ۱۳۸۸-۱۳۹۰، ۳ جلد وزیری.

شرح زیارت جامعه کبیره و بیان ویژگی‌ها و امتیازات ائمه معصومین علیهم السلام است. در این نوشتار ابتدا اهمیت زیارت جامعه کبیره و تأکید فراوان بر قرائت این زیارت معروف بیان شده و سپس از لحاظ صحت سند، وثاقت سندی این زیارت اثبات شده است. نگارنده هر فراز از زیارت جامعه را نقل کرده و به مفاد و مندرجات آنها که عمدتاً درباره مقام و جایگاه ویژه ائمه است، می‌پردازد و فضایل ایشان را بررسی می‌کند. نگارنده تشکیک در سند زیارت جامعه را رد کرده و این زیارت را به سبب مفاهیم عمیق و عرفانی آن، بی‌نیاز از سند معرفی می‌کند.

۱۴. بررسی تطبیقی مسئله انسان کامل در حکمت صدرایی و شأن امام در زیارت

جامعه کبیره. محمد بی‌دهندی

اصفهان، اندیشه گویا، ۱۳۹۴، ۲۰۸ص، رقعی.

۱۵. پرتو ولایت در شرح زیارت جامعه کبیره، سید محمد وحیدی

تحقیق هاشم صالحی، تصحیح سیدرضی وحیدی، قم، وفایی، ۱۳۷۸، ۳۰۲ص، وزیری. شرح محتوا و الفاظ زیارت جامعه کبیره به ترتیب عبارات خود زیارت نامه است. شارح در مقدمه به اسناد کهن آن پرداخته و توصیفی درباره این زیارت نامه از محمدتقی مجلسی آورده است. در بخش دیگری از مقدمه، به ثواب و فضیلت زیارت امامان معصوم علیهم السلام پرداخته شده است. این کتاب به زبان عربی نیز ترجمه شده و با اطلاعات زیر منتشر شده است:

أنوارالولاية الساطعة في شرح الزيارة الجامعة. ترجمه هاشم صالحی، تصحیح سیدرضی وحیدی، قم، محمد وفائی، ۱۳۷۷، ۳۰۰ص، وزیری.

۱۶. پرتوی از زیارت جامعه کبیره. ناصر مکارم شی رازی

به کوشش حسین حسینی، تهران، دارالکتب الاسلامیه، ۱۳۸۲، ۱۵۱ص، رقی. مجموعه سخنرانی‌هایی است که مؤلف در مشهد مقدس و در جمع طلاب و مدرسان حوزه علمیه این شهر ایراد کرده است. این مجموعه در پنج بخش تدوین شده است. در مقدمه، فلسفه زیارت و عبادت و آثار و فواید اخلاقی و معنوی زیارت بررسی شده است. بررسی سند زیارت جامعه کبیره در فصل اول آمده است. مؤلف در فصل سوم از ولایت تشریعی و تکوینی پیامبر و امام، توحید افعالی، مضامین عرفانی زیارت جامعه و حقیقت زیارت سخن می‌گوید. وی در ادامه با نگاه اجمالی به محتوای این زیارت، مباحث مهمی را از آن استنباط و استخراج کرده و به شرح و تفسیر آنها پرداخته است.

۱۷. پرچمداران هدایت: تدبیری بر زیارت جامعه کبیره. سید احمد سجادی

تهران، بنیاد قرآن و عترت، ۱۳۸۵، ۵۰۶ص، وزیری، تهران، اسوه، ۵۰۶ص، وزیری. شرحی بر زیارت جامعه کبیره است. نویسنده هر فراز از این زیارت را با آیات قرآن و روایات پیامبر صلی الله علیه و آله و ائمه علیهم السلام تطبیق نموده و بعد از ارائه اطلاعات معنایی، با استفاده از این آیات و روایات، به تبیین و شرح آن فراز از زیارت جامعه کبیره پرداخته است. نویسنده علاوه بر روش تطبیقی، لغات و اصطلاحات به کار رفته در زیارت را نیز توضیح داده است. متن کامل زیارت همراه با ترجمه آن در آغاز کتاب و نمایه‌ای از الفاظ در پایان آورده شده است.

۱۸. ترجمه حقائق الاسرار: شرح زیارت جامعه کبیره. محمدتقی بن محمدباقر اصفهانی (آقانجفی)

ترجمه علی اکبر میرحسینی، تصحیح و تحقیق مؤسسه فرهنگی شمس الضحی، ۱۳۸۹، ۶۸۴ص، وزیری.

شرح زیارت جامعه کبیره است که در آن ویژگی‌های اهل بیت علیهم‌السلام و ابعاد ولایی و فضایل و کرامات ایشان درج گردیده است. در این اثر، ضمن توضیحاتی کلی درباره مسئله ولایت و افضلیت ائمه اطهار علیهم‌السلام از زوایای مختلف به شرح فقرات مختلف زیارت جامعه کبیره پرداخته شده و تفسیری از سلام‌های مندرج در این زیارت، خطاب به اهل بیت و فضایل و ویژگی‌های ایشان ارائه گردیده است. نگارنده نخست تعریفی از اهل بیت به لحاظ لغوی و اصطلاحی طرح کرده و سپس به صفاتی مانند عبادت، ایمان، ولی نعمت بودن، کرم و سخاوت، امین خدا بودن، برگزیدگان الهی، صاحبان امر و نهی بودن، حاملان کتاب، حجت‌های الهی، صراط خدا بودن، مقرب در گاه الهی بودن، عصمت و پاکدامنی آنان، وارث بودن انبیای الهی، چراغ هدایت، پیشوایان امت، خوبان در گاه الهی، خزینه‌های علم الهی و سایر اوصافی که در این زیارت به آنها اشاره شده، پرداخته و نیز توضیحاتی در مورد این صفات بیان کرده است. وی از آیات، روایات و سیره معصومین علیهم‌السلام در شرح اوصاف اهل بیت علیهم‌السلام استفاده کرده است.

۱۹. ترجمه منظوم زیارت جامعه کبیره. به کوشش محمد دانشی

اصفهان، قم، عقیق عشق، ۱۳۸۴، ۶۳ص، رقعی.

۲۰. ترجمه منظوم زیارت جامعه کبیره. مرتضی نری‌مانی

اصفهان، زاینده‌رود، ۱۳۹۲، ۵۲ص، رقعی.

۲۱. ترجمه و توضیح مختصری از زیارت جامعه کبیره. محمدرضا اعوانی

تهران، اسوه، ۱۳۸۷، ۱۱۱ص، رقعی.

ترجمه زیارت جامعه کبیره و شرح مختصری از مفاد این زیارت است. در این نوشتار، متن زیارت جامعه، همراه با ترجمه آن آمده و توضیح کوتاهی درباره برخی از فقرات این زیارت بیان شده است. نگارنده به منابع مهم روایی نقل شده در مورد این زیارت شریف اشاره کرده و آن را مجموعه نسبتاً کاملی در مورد امام‌شناسی و بیان فضایل و جایگاه ویژه

اهلبیت علیهم السلام ارزیابی کرده است. وی برای شرح برخی از فقرات این زیارت‌نامه، به روایاتی از معصومین علیهم السلام استناد جسته و ویژگی‌های منحصر به فرد امامان را بیان می‌کند.

۲۲. ترجمه و شرح زیارت شریفه جامعه کبیره. محمد محدث خراسانی
مشهد، چاپخانه خراسان، ۱۳۵۲، ۱۸۰ص.

۲۳. تنها راه: شرح زیارت امام زمان (عج)، صادق سهرابی
تهران، مهر محبوب، ۱۳۸۵، ۱۴۳ص، رقی. در این کتاب که با استناد به شرح زیارت جامعه کبیره و دیگر منابع نگاشته شده، از لزوم نیاز به امام در دوره غیبت سخن رفته است.

۲۴. جامعه در حرم اهل‌بیت علی‌هم السلام: گذری بر زیارت جامعه کبیره به همراه آثار و فواید زیارت عاشورا و نافله شب. ناصر شهیدی
قم، نصاب، ۱۳۸۳، ۲۲۴ص، رقی. مجموعه زیارت جامعه کبیره به همراه شرح معانی آن است. همچنین آثار و فضایل و فواید زیارت عاشورا و نافله شب بیان شده است.

۲۵. جامعه در حرم: نگرشی به زیارت جامعه کبیره. سیدمجتبی بحری‌نی
تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۸۲، ۹۹۷ص، وزیری.
شرح خاطرات نویسنده درباره خواندن زیارت جامعه کبیره در حرم حضرت امام رضا علیه السلام است. نویسنده، با بیان خاطراتی از اولین مسافرتش به مشهد و اهمیت خواندن زیارت جامعه در آن مکان مقدس، تصمیم گرفته تا با شرح و توضیح عبارات و بخش‌هایی از این زیارت، مجموعه‌ای از خاطرات و داستان‌های اخلاقی مربوط به فضایل اهل‌بیت علیهم السلام، معجزات و کرامات امام رضا علیه السلام و زیارت جامعه را بیان کند. او سیره عالمان و فقیهان شیعه همچون حرّ عاملی، شیخ بهایی، ملاعباس تربتی و اشعار شاعران اهل‌بیت را در اهتمام به زیارت جامعه نقل کرده است. نویسنده، هر فصل از کتاب را به نام یکی از بخش‌های حرم مطهر حضرت رضا علیه السلام نام‌گذاری کرده و با آوردن فقراتی از زیارت جامعه و نقل خاطرات، به توضیح و تشریح آن پرداخته است.

۲۶. جامعه کبیره: دنیای آرمانی امامت در تشیع علوی، یا امام‌شناسی از دیدگاه
و به قلم امام دهم شیعیان اثنی عشری: حضرت امام علی النقی الهادی علیه السلام.
حسین رزمجو
مشهد، قاف مشهدالرضا علیه السلام، ۱۳۹۲، ۲۳۴ص، وزیری.

۲۷. جلوه‌های لاهوتی: شرحی بر زیارت جامعه کبیره. محمدباقر تحریری
قم، دارالمعارف، ۱۳۸۴، ۳ جلد.

۲۸. حبل متین: شناخت ارکان دین؛ شرح زیارت جامعه کبیره. سی‌دمحمدضیاءآبادی
تهران، بهاران، بنیاد خیریه الزهراء علیها السلام، ۱۳۸۶، ۳ جلد، وزیری.

این مجموعه حاصل سلسله جلسات شرح زیارت جامعه کبیره است که طی پانزده سال
انجام شده است. بیشتر مطالب این جلسات در قالب کتابچه‌هایی با عنوان «صغیر ولایت:
سلسله مباحث امام‌شناسی سید محمد ضیاءآبادی» به چاپ رسیده است. مجموعه اخیر همان
کتابچه‌های ۶۸گانه صغیر ولایت است که با بازنگری اساسی و ویرایش کلی منتشر شده
است. نگارنده نخست درباره سلام گفتن سخن گفته و یادآور شده که دین اسلام ارزش و
اهمیت ویژه‌ای برای سلام قائل است. وی کوشیده است مضامین و محتوای اخلاقی و عرفانی
زیارت جامعه کبیره را به شیوه‌های ساده و روان استخراج و برای خوانندگان بازگو کند.
نویسنده در ادامه درباره مراتب گوناگون عبادت ملائک، تدبیر امور عالم توسط فرشتگان
به اذن خداوند، معنای وحی و اقسام و مراتب آن سخن می‌گوید. او در بخش‌های بعدی به
تشریح واژه‌هایی چون رحمت، کرم، حلم، نعمت، ابرار و اخیار، مقام و منزلت اهل بیت علیهم السلام،
معنا و مفهوم حجت، خداشناسی، اخلاص در نیت و عمل، شناخت ایمان، نبوت و امامت و
عصمت از دیدگاه آیات و روایات و نیز مراتب روح و حقیقت آن پرداخته و آثار و نتایج
آن را در زندگی تشریح کرده است.

۲۹. حل مشکلات شرح الزيارة الجامعة الکبيرة للشیخ الاوحد الاحسائی. میرزا
حسن الحائری الاحقائی

اعداد و تحقیق راضی ناصر السلیمان، بیروت، فکر الاوحد، ۱۴۲۳ق.، ۱۴۲ص، وزیری.

۳۰. خزان العلم و اهل بیت الوحی. حسین آیات اللہی

جهرم، مجتمع شهید مصلی نژاد؛ قم، مؤسسه انتشارات مفید، ۱۳۷۷، ۱۰۸ص، رقعی.

۳۱. در آستان امامان معصوم علیهم السلام: شرحی بر زیارت جامعہ کبیرہ. سی‌داحمد خاتمی

قم، جامعہ مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی، ۱۳۹۲، ۲ جلد، وزیری.

شرح زیارت جامعہ کبیرہ است کہ در آن بہ بیان مهمترین ویژگی‌ها و صفات والای اہلبیت علیہم السلام اشارہ شدہ است. در ابتدای کتاب کلیاتی در مورد مبانی اعتقادی شیعہ در مورد زیارت و نقش تربیتی، معنوی، سیاسی، معرفتی و اجتماعی آن ارایہ شدہ و شبہات و ہایبان در این زمینہ مورد نقد و ارزیابی قرار گرفتہ است. آن گاہ بہ شرح و تفسیر فقرات مختلف زیارت جامعہ کبیرہ پرداختہ شدہ و یک دورہ فشردہ امام شناسی بر اساس عقاید تشیع در قالب تفسیر این زیارت شریف ارایہ شدہ است. بر ہمین اساس نگارندہ امامان معصوم علیہم السلام را پاسداران رسالت نبوی، قلہ‌های حلم و بردباری، مہبط وحی الہی، محل رفت و آمد فرشتگان، پایہ‌های اساسی کرامت، ابواب ایمان، ارکان جہان ہستی، چراغ‌های فروزان در تاریکی‌ها، صاحبان عقل و خرد، پناہگاہ‌های مردم، حاملان کتاب خدا، کانون‌های حکمت الہی، رازداران خدا، گنجینہ‌داران علوم الہی، رہبران شایستہ بشریت، اولیای نعمت، کانون فضیلت، استوانہ‌های خوبان و سیاست‌مداران بندگان خدا نامیدہ و اصول کلی سیرہ و شخصیت معنوی آنان را با توجہ بہ مفاد زیارت جامعہ کبیرہ مورد تجزیہ و تحلیل قرار دادہ است.

۳۲. در حریم ولایت: ترجمہ و تفسیر عرفانی زیارت جامعہ کبیرہ، محمدتقی بن

محمدباقر آقاجفی

بہ کوشش تقی صوفی نیارکی، قم، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیہ السلام، ۱۳۸۵،

۲۷۲ص، رقعی.

ترجمہ و تفسیری اخلاقی و عرفانی بر زیارت جامعہ کبیرہ است. کتاب در شش فصل تنظیم شدہ است. ابتدا گزارشی از زندگی و مقام و آثار و فعالیت‌های فرهنگی و سیاسی آقا نجفی اصفہانی بیان شدہ است؛ در ادامہ، شرح زیارت جامعہ کبیرہ و در نہایت گزیدہ‌ای از اسرار و برکات زیارت پیامبر صلی اللہ علیہ و آلہ و سلم و حضرت زہرا، امام علی، امام حسین، امام رضا و ائمہ بقیع علیہم السلام بیان شدہ است.

۳۳. درس‌هایی از زیارت جامعه کبیره. علی‌رضا برازش

تهران، امیرکبیر، ۱۳۹۲، ۹۶ص، رقعی.

این کتاب در دوازده فصل مجزا تدوین شده است. مجموعه‌ای از شاخص‌هایی است که نویسنده محترم از زیارت جامعه کبیره استخراج کرده است. فصل اول کتاب به نسبت امام با خدا می‌پردازد. در این فصل عناوینی چون: جانشینی، نسبت امام با توحید، خدا، علم و معرفت و حکمت و برهان دیده می‌شود. اما آنچه می‌توان در مجموع از این فصل استخراج کرد، این است که نزدیکی به خدا ملاک ارزش‌گذاری اعمال است. امام در پی نزدیکی به خداست که ارزش‌آفرین می‌شود. در فصل دوم کتاب نسبت ائمه اطهار علیهم‌السلام با وحی بررسی شده است. نویسنده در این فصل به این نکته اشاره دارد که ارتباط امام با وحی و کلام خدا مانند ارتباط یک مفسر است با آنچه که در حال تفسیر آن است. در فصل سوم کتاب نویسنده معتقد است الطاف خاص خدا به امام، با آنچه نسبت به عموم مردم صورت پذیرفته، متفاوت خواهد بود. فصل چهارم به درجات منحصر به فرد امام اشاره دارد.

کتاب درس‌هایی از زیارت جامعه کبیره در واقع نوعی تفسیر از این متن قابل توجه است. تفسیر نویسنده به مدد یاری گرفتن از تفاسیر بزرگان علم و دین از این صحیفه ارزشمند است؛ اما سخن نویسنده هرچند در این عرصه تازه نیست، اما چون سعی شده است تعبیری امروزی داشته باشد، برای مخاطب جامعه امروزی قابل لمس‌تر و ملموس‌تر است و استفاده از آن برای ایشان آسان‌تر می‌باشد.

۳۴. دو گفتار درباره زیارت جامعه کبیره. شیخ محمد سند

ترجمه مهناز فرحمند و عدنان درخشان، تهران، ابصار، ۱۳۹۰، ۷۲ص، رقعی.

این اثر که ترجمه کتاب «فی رحاب الزیارة الجامعة الکبیره» است، ثمره مباحث مؤلف درباره سند و محتوای زیارت جامعه است و شامل دو گفتار است. نویسنده در گفتار اول به بررسی سندی زیارت جامعه کبیره پرداخته و در گفتار دوم، محتوای زیارت جامعه کبیره بررسی و تحقیق شده است.

۳۵. ذات بهجة فی ظلال زیارة الجامعة، محمدرضا عزیزی

قم، محبین، چاپ ۱، ۱۴۲۴ق. / ۱۳۸۲، ۲۵۰ص، رقعی.

بررسی جوانب زیارت جامعه کبیره در قالب شرح این زیارت است.

۳۶. راز نهفته: شرح زیارت جامعه کبیره. سید علی اصغر مرادی زاده

اصفهان، کنکاش، ۱۳۹۳، ۱۲۸ص.

نویسنده کوشیده تا شرحی روان و گویا بر زیارت جامعه بنویسد. مطالب این کتاب در چند بخش تنظیم شده است که عناوین آنها عبارتند از: تعریف زیارت؛ جایگاه زیارت در اسلام؛ آداب زیارت در مکتب اهل بیت علیهم السلام؛ سند زیارت جامعه؛ حکایت سید رشتی؛ صلوات خاصه امام علی علیه السلام؛ شرح زیارت؛ معرفی اجمالی امامان.

۳۷. رضوان معارف: شرح زیارت جامعه کبیره. علی محمد بشارتی

تهران، مجتمع فرهنگی عاشورا، ۱۳۹۴، ۳۰۴ص، رقی.

۳۸. زیارت جامعه: امام شناسی در گفتار حضرت هادی علیه السلام. هئیت تحریری مؤسسه

در راه حق

قم، مؤسسه در راه حق، ۱۳۷۸، ۴۰ص.

۳۹. زیارت جامعه در میراث مکتوب شیخ صدوق. تهیه و تنظیم علی لباف

ترجمه وحید شاپوری، تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۲، ۶۴ص، رقی.

۴۰. زیارت جامعه کبیره. سید مهدی شجاعی

تهران، کتاب نیستان، ۱۳۹۲، ۸۰ص، جیبی.

رمز زیبایی اثر شجاعی در این ترجمه، خارج نشدن از گستره کلامی و بلاغی مخاطبان این اثر است. او برای این منظور، ساده‌ترین اصطلاحات و عبارات را در کنار جملاتی ساده و کوتاه آورده، تا شرحی دقیق و در عین حال احساسی، اما پرصلابت از آنچه در این زیارت نقل شده را به مخاطبان منتقل کند. شرحی که در کنار متن عربی این زیارت به مخاطب عرضه شده، او را در استفاده همزمان از این عبارات آزاد می‌گذارد.

ترکیب موزونی که شجاعی به پیروی از متن این زیارت در ترجمه خود به کار برده و نوع چینش جملات و کتاب آرای به کار رفته برای چاپ این اثر نیز در مجموع، به زیبایی و تأثیر گذاری متن آن بیش از پیش افزوده است. حس شاعرانه شجاعی در ترجمه این متن در کنار بیان شاعرانه او در بازخوانی این زیارت و ترجمه‌اش از این کتاب، اثری زیبا و دلچسب فراهم آورده که بدون شک حتی برای آنانی که تاکنون این متن را ندیده‌اند نیز خواندنی و جذاب خواهد بود.

۴۱. زیارت جامعه کبیره با زبان شعر. حسن ژولیده نیشابوری
ورامین، انتشارات علمی فرهنگی صاحب الزمان (عج)، ۱۴۲۴ق / ۱۳۸۲، ۳۹ص.

۴۲. زیارت‌نامه منظوم جامعه کبیره. مهدی ایزدی دهکردی
اصفهان، گل‌های محمدی علیه السلام، چاپ ۱، ۱۳۷۸، ۶۲ص.

۴۳. سند الزيارة الجامعة. سیدی‌اسین موسوی

دمشق، حوزة أهل البيت علیهم السلام، ۱۹۹۸م.، ۶۰ص، رقعی.

این اثر تحقیقی است در بررسی اثبات صحت سند زیارت جامعه کبیره. مؤلف به استناد دلایل نقلی و بررسی اسناد زیارت، به بررسی موضوع پرداخته است. نویسنده به شیوه گزارش و با استناد به منابع حدیثی و رجال شیعه، ابتدا به کلام سید احمد رشتی، از علمای شیعه مبنی بر دستور امام زمان علیه السلام به قرائت دعا و نیز مکاشفه مجلسی اول در رؤیت امام زمان علیه السلام و امضای آن حضرت بر زیارت جامعه اشاره می‌کند، آن‌گاه به بیان سند زیارت از طریق شیخ طوسی و صدوق پرداخته و حکم به حسن بودن سند و صحت آن می‌کند و در پایان به راه‌های دیگری چون: فصاحت و بلاغت، شهرت دعا نزد شیعه و اجماع شیعه بر صحت روایت دعا در اثبات سندیت دعا اشاره می‌کند.

۴۴. سیری در زیارت‌نامه جامعه کبیره امام هادی علیه السلام: فرهنگ زیارت در اسلام. محمد

شفیعی مازندرانی

قم، فرهنگ آفتاب، ۱۳۹۰، ۲۷۲ص.

۴۵. سی‌مای ائمه علیهم السلام، در شرح زیارت جامعه کبیره. علی نظامی همدانی

قم، نشر مرتضی، ۱۳۷۹، ۳ جلد، وزیری.

شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره است که نگارنده در آن به بررسی و شرح سیره عملی ائمه معصوم علیهم السلام پرداخته است. افزون بر این، با مروری بر تفاسیر مختلف این زیارات، همچنین با استناد به برخی آیات، به منزلت ائمه اطهار نزد خداوند اشاره می‌کند. آشنایی با فضایل، کرامات و علم و معجزه‌های ائمه معصومان علیهم السلام از دیگر مطالب این کتاب است.

۴۶. سی‌مای‌عرشی‌ان‌در‌کلام‌ابن‌الرضا علیه‌السلام: شرح زیارت جامعه کبیره، کاظم صدیقی

تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، جلد اول، ۱۳۸۸، ۳۶۰ص، وزیری.

بررسی جوانب زیارت جامعه کبیره است. این کتاب حاصل سلسله جلسات شرح زیارت جامعه کبیره در دانشگاه صنعتی شریف است. نگارنده در این کتاب، ضمن بیان مفهوم زیارت و فلسفه آن، به شرح فرازهای این زیارت پرداخته و هر عبارت از این زیارت را در یک فصل به تفصیل بحث و بررسی کرده است. نویسنده پس از طرح معنای لغوی، به شرح معنا و اشارت‌های عبارت پرداخته است. در این کتاب به مناسبت شرح زیارت جامعه کبیره، از فضایل، ویژگی‌ها و نقش ائمه علیهم‌السلام در جهان هستی و هدایت بشر سخن رفته است.

۴۷. شرح جامعه کبیره. ضیاءالدین استرآبادی

تهران، مکتب قرآن، ۱۴۱۳ق / ۱۳۷۲، ۳۴۱ص، وزیری.

۴۸. شرح زیارت جامعه کبیره. فخرالمحققین شیرازی

تحقیق محمدجواد طبسی حائری، مشهد، حسینیه آیت‌الله طبسی حائری، دارالقرآن الکریم؛ مؤسسه انتشارات فدک، ۱۳۷۵، ۲ جلد.

۴۹. شرح زیارت جامعه کبیره. سیدمجتبی حسینی

شیراز، ستاد برگزاری شب شعر عاشورا، ۱۳۷۴، ۳ جلد، رقعی.

۵۰. شرح زیارت جامعه کبیره. محمداسماعیل صائنی

به کوشش هوشنگ خسروی و محمدجواد خسروی، زنجان، نیکان کتاب، ۱۳۹۱، ۴۶۴ص، وزیری.

۵۱. شرح زیارت جامعه کبیره. محمدتقی مجلسی

مقدمه و شرح حال مهدی فقیه ایمانی، اصفهان، حسینیه عمادزاده، ۱۳۷۳، ۱۸۸ص.

۵۲. شرح زیارت جامعه کبیره. سیدمحمدتقی نقوی قاینی

تهران، مؤسسه نشر صادق، ۱۳۷۸، ۵۳۰ص، وزیری.

شرح زیارت جامعه کبیره با استفاده از آیات، روایات و اشعار فارسی و عربی است.

مؤلف پس از بیان مفهوم، مشروعیت و شرایط زیارت به وجه نام گذاری و شروعی که بر این زیارت نوشته شده، اشاره می کند. وی جامعیت و فصاحت لحن کلام زیارت جامعه کبیره را دلیل اعتبار سند این زیارت می داند. وی ابتدا پاره ای از زیارت را با اعراب گذاری در داخل پرانتز آورده و آن گاه به توضیح ادبی لغات و شرح آن قسمت از زیارت می پردازد.

۵۳. شرح زیارت جامعه کبیره. محمدهادی شیخ الاسلامی

تحقیق محمدجواد طبسی حائری، مشهد، حسینیه آیت الله طبسی حائری، دارالقرآن الکریم، مؤسسه انتشارات فدک، ۱۳۷۵.

۵۴. شرح زیارت جامعه کبیره، محمدتقی بن مقصودعلی مجلسی

به کوشش رضا استادی، قم، برگزیده، ۱۳۸۶، ۲۷۶ص، رقی.

شرح و ترجمه روان زیارت جامعه کبیره است. این زیارت در شرح فضایل و مناقب ائمه اطهار علیهم السلام است. ابتدا ترجمه به صورت فراهای جدا از هم و فقره فقره نقل شده است. در بخش بعد، مجموعه شرح ها و توضیحاتی که علامه محمدتقی مجلسی در کتاب «لوامع صاحبقران» و «روضه المتقین» بر این زیارت نوشته، آمده و سپس شرح علامه محمدباقر مجلسی از «ملاذ الاخیار» استخراج شده است. بخش پایانی به بررسی سندی زیارت جامعه اختصاص دارد. محقق کتاب با بیان ادله ای نتیجه گرفته که سند این زیارت قابل خدشه و رد قطعی نیست و مضامین آن نیز مشتمل بر غلو نیست؛ بلکه مبتنی بر احادیث و توصیه های بسیاری است که از پیامبر در شأن و منزلت اهل بیت علیهم السلام نقل شده است. غلو آن است که ما امامان را در ذات یا صفات و افعال، مستقل و بینیا از خداوند بدانیم.

چاپ دیگر:

شرح زیارت جامعه کبیره. مقدمه و شرح حال مهدی فقیه ایمانی، اصفهان، حسینیه عمادزاده، ۱۳۷۳، ۱۸۸ص.

۵۵. شرح زیارت جامعه کبیره: اهل بیت علیهم السلام از نگاه زیارت جامعه کبیره. حسنین گنجی

قم، مهدی جویان، ۱۳۹۱، ۱۸۴ص، رقی.

بازساخت فضایل و ویژگی های اهل بیت علیهم السلام بر اساس فراهای زیارت جامعه کبیره است.

این کتاب از دو قسمت اصلی تشکیل شده است. قسمت اول به موضوع صلوات پرداخته و در پنج بخش تنظیم شده است. توضیحاتی پیرامون ذکر صلوات، آثار صلوات در زیارت جامعه و روایات از جمله: خروج از تاریکی‌ها و آمرزش گناهان و استعجاب دعا، صلوات انبیا و اولیا، کیفیت صلوات و عواقب بی‌اعتنایی به صلوات، از مباحث قسمت اول این کتاب است. قسمت دوم با عنوان ولایت، دربر دارنده چهار بخش بوده که جایگاه ولایت، آثار ولایت و محبت اهل بیت علیهم‌السلام، نشانه‌ها و پاداش محبت و ولایت اهل بیت علیهم‌السلام محورهای اصلی مباحث آن است.

۵۶. شرح زیارت جامعه کبیره یا تفسیر قرآن ناطق. محمد محمدی ری‌شهری

به کوشش احمد غلامعلی، تهران، نشر مشعر، ۱۳۸۷، ۶۸۸ص، وزیری.
شرح زیارت جامعه کبیره با استناد گسترده به آیات قرآن و احادیث معصومین علیهم‌السلام و بیان آرای برخی شارحین دیگر است. در این کتاب زیارت جامعه به یکصد و ده بخش تقسیم شده و در آغاز هر بخش و پیش از شرح آن، واژه‌هایی که نیاز به توضیح دارند، با بهره‌گیری از منابع معتبر لغت، واژه‌شناسی شده است.

۵۷. شرح الزيارة الجامعة الكبيرة. احمد بن زین‌الدین احسای

بیروت، دارالمفید، ۱۴۲۰ق، ۴ جلد، وزیری.
مؤلف نخست جملات این دعا را آورده و معانی آنها را بیان نموده است؛ سپس با روشی عرفانی و فلسفی، به شرح دعا پرداخته است. وی در تفسیر دعا، از احادیث اهل بیت علیهم‌السلام و آرای علما و مفسران شیعه بهره می‌گیرد و در پایان هر فقره از دعا، نظر خود را بیان می‌کند.

۵۸. شرح الزيارة الجامعة الكبيرة. محمدتقی بن محمد مقصود المجلسی

به کوشش نبیل رضا علوان، قم، مؤسسه رافد، ۱۴۳۰ق، ۱۸۸ص، رقعی.
شرح و تفسیر مفاد زیارت جامعه کبیره است. در این اثر ابتدا اهمیت قرائت زیارت جامعه کبیره و آداب زیارت بیان شده، سپس متن این زیارت آمده و آن‌گاه ابعاد اعتقادی آن شرح داده شده است. نگارنده جزء به جزء به شرح مندرجات مهم این زیارت پرداخته و اوصاف و مقام والای اهل بیت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و جایگاه رفیع ایشان را نزد خداوند متعال بررسی نموده

است. لزوم محبت اهل بیت علیهم السلام و تمسک به ولایت آنان و همچنین ضرورت شناخت ایشان و اطاعت از آنها از موارد مهم تأکید شده در شرح زیارت جامعه است.

۵۹. شرح الزيارة الجامعة الكبيرة: منتخب من آثار نخبه من المحدثين المولى الشیخ محمدتقی المجلسی. العلامة الشیخ محمدباقر مجلسی.

سید نعمت الله بن عبدالله جزایری، تحقیق احمد بن حسین عیدان احسائی، قم، فاروس، ۱۳۹۳، ۲۸۴ص، وزیری.

شرح فضایل و مناقب اهل بیت پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله با توجه به مفاد زیارت جامعه کبیره است. در ابتدای این اثر، به بررسی اعتبار سند روایی زیارت عاشورا پرداخته شده و اهمیت این زیارت برای معرفی تمام امامان معصوم علیهم السلام بررسی شده است. سپس فقرات مختلف این زیارت که در آن، اوصاف مهم امامان شیعه و جایگاه و منزلت والای آنان نزد خداوند متعال بیان شده، شرح داده شده و ابعادی از علم و عصمت آنان، هدایت گری ایشان، وجوب اطاعت و محبت آنها، خالص بودن آنان در عبادت و توحید الهی، خلیفه الهی بودن ایشان و واسطه نعمت و فیض الهی بودن آنها توصیف شده است. شارح در ادامه برخی دیگر از صفات و امتیازات ویژه اهل بیت را با توجه به محتوای زیارت جامعه کبیره بیان کرده و برگزیده بودن آنان از جانب خداوند برای رهبری امت اسلام، شارح وحی خداوند بودن آنان و وارث نبوت بودن آنها را شرح داده و ابعادی از ولایت ایشان و نیز لزوم تبعیت از آنان و نیز پرهیز از دشمنی با آنها را تبیین نموده است. نویسنده متن زیارت جامعه کبیره را به ۲۶ بخش تقسیم نموده و به ترتیب به شرح مفاد هر یک از این قسمت‌ها پرداخته است.

۶۰. شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره مکتب امام هادی علیه السلام سید داود مطهری تهران، رویان پژوه، ۱۳۹۳، ۴۴۸ص، وزیری؛ تهران، انتشارات نظری، ۱۳۹۴، ۴۴۸ص، وزیری. این کتاب توسط جمعی از دوستان اهل جلسه مکتب الهادی علیه السلام از سخنرانی‌های آقای «سید داود مطهری» در رابطه با شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره از نوار پیاده شده و پس از بررسی توسط ایشان به صورت کتاب عرضه شده است. در این کتاب سعی شده تا آنچه سخنران با مخاطبین خود در جلسه بیان کرده، با همان حال و هوا به صورت نوشتار درآید تا همان شرایط حضور در مجلس، در خواننده پدید آید.

۶۱. الشمس الطالعه فی شرح زیارت الجامعه: شمس طالعه در شرح زیارت جامعہ.

محمد طیبی بزاده احمدآبادی اصفهانی

بی جا، مجله خرد، ۱۳۶۸ق.، رقی.

۶۲. الشموس الطالعه من مشارق زیارة الجامعة. سی دحسین بن محمدتقی

دروآبادی همدانی

پژوهش نبیل رضا علوان، قم، انصاریان، ۱۳۸۳، ۶۸۶ص، وزیری، عربی.

چاپ‌های دیگر:

الشموس الطالعه فی شرح زیارة الجامعة. بیروت، مؤسسة العروة الوثقی، ۱۴۱۳ق.،

۵۴۴ص، وزیری.

تحقیق محسن بیدارفر، قم، بیدار، ۱۳۸۴، ۹۸۸ص، وزیری.

شرح تفصیلی زیارت جامعہ کبیره است. این زیارت‌نامه از متون معتبر حدیثی و دعایی امامیه است که در کتاب «من لا یحضره الفقیه» و «تهذیب الأحکام» ثبت شده و به اعتقاد شارح، سند آن بدون اشکال است. شارح با تشریح مفاهیم این زیارت که مجموعه‌ای از صفات و فضایل اهل بیت علیهم‌السلام را بازگو نموده، تلاش کرده تا مستندات قرآنی و روایی متعددی برای هر فقره از آن بیابد. وی پس از نقل هر عبارت، ابتدا به توضیح مفاهیم پرداخته و سپس آیات قرآن را برای شرح آن به عنوان استشهاد آورده است. این زیارت‌نامه در حقیقت یک دوره معارف قرآنی و اهل بیت علیهم‌السلام است.

۶۳. الشموس الطالعه: شرح زیارت جامعہ کبیره، حسین بن محمدتقی دروآبادی

همدانی

تحقیق و ترجمه محمدحسین نائجی، قم، مسجد مقدس جمکران، ۱۳۸۴، ۷۲۰ص، وزیری.

چاپ دیگر:

شرح زیارت جامعہ کبیره ترجمه الشموس الطالعه. ترجمه محمدحسین نائجی، قم،

مسجد صاحب‌الزمان، چ ۱، ۱۳۸۴، ۷۲۰ص، وزیری.

شرح زیارت جامعہ کبیره با استناد به آیات و احادیث است. نویسنده، ارتباط عوالم طولی

با عوالم عرضی و چگونگی تشخیص تقابلی و محیطی و محاطی ائمه اطهار علیهم‌السلام با خلق را

مطرح می‌کند؛ ضمن آن که به مراتب علم ائمه علیهم‌السلام و خصوصیات آن و مراتب مشیت و اراده و قدر و قضا و اذن و کتاب و اجل اشاره شده است. برخی از مباحثی که در این دعا مطرح شده، از قرار است: عقل، نبوت، وحی، علم، عبودیت، حکمت، جهاد، و کفر.

۶۴. صیانت زیارت جامعه کبیره در بوته نقد و تحلیل. آمنه شاهنده
کاشمر، انتشارات کاشمر، ۱۳۹۴، ۱۰۵ص، رقعی.

۶۵. علی علیه‌السلام و زیارت جامعه کبیره. عبدالعلی گویا
تهران، زراره، ۱۳۷۸، ۳۱۲ص، وزیری.
چاپ دیگر:

تصحیح و تحقیق امیر توحیدی و مجید مسعودی، قم، دلیل ما، ۱۳۸۸، ۳۱۲ص، وزیری.
تفسیر فقراتی از زیارت جامعه کبیره و تبیین مقام و موقعیت والای اهل بیت علیهم‌السلام به ویژه امام علی علیه‌السلام در آن است. نویسنده ابتدا متن زیارت جامعه را به پنج بخش تکبیر و صلوات، حقیقت صلاه و سلام، شهادت، عرض ارادت و فدویت به ساحت معصومین علیهم‌السلام و دعا و مناجات تقسیم می‌کند. وی سپس در هر بخش به بررسی و شرح ابعاد وجودی اهل بیت علیهم‌السلام می‌پردازد. علم اهل بیت، قدرت تکوینی آنان در عالم هستی، عبادت آنها، ولایت تکوینی و تشریحی ایشان، تولی به اهل بیت و تبری از دشمنانشان و شهادت به ولایت و امامت و قدر و منزلت والای آنان نزد خداوند، از جمله محورهای اصلی است که به تفصیل مورد بحث نویسنده قرار گرفته است. وی در هر یک از فقرات زیارت جامعه، اوصاف بیان شده درباره اهل بیت علیهم‌السلام را شرح و تفسیر کرده و از امام علی علیه‌السلام به عنوان شاخص‌ترین معصوم یاد کرده است.

۶۶. فی رحاب الزيارة الجامعة الکبيرة. سی‌صدر الدین قپانچی
قم، مؤسسه رافد؛ بقية العترة، جلد چهارم، ۱۴۲۹ق.، ۳۲۶ص، وزیری.

شرح و توضیح زیارت جامعه کبیره در بیان مناقب و فضایل اهل بیت علیهم‌السلام است. کتاب از یک مقدمه و پنج فصل تشکیل شده است. در مقدمه اهمیت زیارت، سندشناسی زیارت جامعه کبیره و مضامین آن به صورت کلی بررسی شده، سپس از فصل اول تا پنجم مجموعه فقرات

و قسمت‌های این زیارت تحلیل شده است. در شرح هر فقره، ابتدا مفردات و کلمات آن توضیح داده شده، سپس به شیوه عرفانی و کلامی، مقامات و ویژگی‌های اهل بیت از لابه‌لای این زیارت و با استفاده از دیگر احادیث و گفتار عالمان شیعه بحث و بررسی شده است.

۶۷. فی رحاب الزيارة الجامعة الكبيرة، شیخ محمد سند

به کوشش سیدعلی جلال شرخات، قم، باقیات، ۱۴۲۸ق. / ۱۳۸۶، ۱۰۴ص، رقی. بررسی سندی و محتوایی زیارت جامعه کبیره است. نویسنده به نقش راوی این زیارت در نقل معارف و حقایق برجسته شیعه از طریق امامان پرداخته و از روایات او دفاع می‌کند. وی با نقل دیدگاه رجال‌شناسان شیعه، به توثیق و اعتبار او می‌پردازد. در ادامه، مضامین عالی و معنوی زیارت جامعه کبیره را که امام هادی علیه السلام به موسی بن عمران القا کرده، نشانه دیگری از جایگاه این راوی برشمرده است. بیان مفاهیم زیارت، پاسخ به شبهات و اشکالات پیرامون تجسیم، تعطیل، تشبیه، صفات الهی و تجلی صفات و مفهوم ایاب و حساب خلق و نقش اهل بیت در این باره و دفاع از سندیت زیارت، از دیگر مطالب این کتاب است.

۶۸. فی رحاب الزيارة الجامعة: البیان الكامل لفضائل اهل البیت علیهم السلام و مناقبهم الرائعة

فی زیارتهم الجامعة. سیدعلی حسینی صدر

قم، دارالغدیر، چاپ ۲، ۱۴۲۴ق، ۷۰۴ص، وزیری.

نجف اشرف، بقية العترة، ۱۴۲۷ق.

شرح و توضیح زیارت جامعه کبیره است. کتاب از یک مقدمه و پنج فصل تشکیل شده است. در مقدمه، اهمیت زیارت، سندشناسی زیارت جامعه کبیره و مضامین آن به صورت کلی بررسی شده است. از فصل اول تا پنجم مجموعه، فرازهای این زیارت تحلیل شده است. در شرح هر فقره، ابتدا مفردات و کلمات آن توضیح داده شده، سپس به شیوه عرفانی و کلامی، مقامات و ویژگی‌های اهل بیت علیهم السلام از لابه‌لای این زیارت و با استفاده از دیگر احادیث و گفتار عالمان شیعه بحث و بررسی شده است.

۶۹. گذرنامه بهشت: شرح موضوعی زیارت جامعه کبیره. سی دکاظم ارفع

تهران، پیام عدالت، ۱۳۹۲، ۵۲۸ص، وزیری.

شرح موضوعات اخلاقی، عرفانی و اعتقادی مندرج در زیارت جامعه کبیره است. در این نوشتار به شرح و بررسی مقام و منزلت ولایی اهل بیت علیهم السلام پرداخته شده و اوصاف مهم و منحصر به فرد موجود در این زیارت‌نامه، بحث و بررسی شده است. نویسنده اهل بیت را بهانه آفرینش، آمران به معروف و ناهیان از منکر، احسان کنندگان حقیقی، باب نجات امت، نشانه تقوا و پرهیزگاری، خزانه‌داران الهی، خلیفه خدا روی زمین، تسلیم محض خدا، دارای مقام عالی نزد خدا، برهان و دلیل خدا بر خلق، رحمت دائمی خدا بر مردم، دارای خلق و خوی الهی، صاحبان دولت کریمه، مسیر محکم و استوار الهی، مخزن علم و حلم، رهبران سیاسی و دینی، محل رفت و آمد فرشتگان، تبلیغ کنندگان دین خدا دانسته و انکار آنان را انکار خدا و دشمنی با آنان را موجب هلاکت بیان کرده و مفاد زیارت جامعه کبیره را در این موضوعات شرح و بررسی کرده است.

۷۰. مثنوی بلند عشق: پژوهشی در صدور و محتوای زیارت جامعه کبیره. بهروز

ی‌دالله‌پور

قم، نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه‌ها؛ نشر معارف، ۱۳۸۹، ۹۶ص، رقیعی. بررسی سند و محتوای زیارت جامعه کبیره است که به برخی از شبهات درباره محتوای آن نیز پاسخ می‌دهد. مؤلف ابتدا به پرسش‌هایی پیرامون مبانی تربیتی زیارت و علت تأکید بر آن در متون دینی پاسخ می‌دهد؛ سپس در بخش بعدی سند آن را بررسی کرده و مطالبی را در این راستا مانند: تأثیر قوت محتوا در تأیید سند و نقل آن در کتاب «من لایحضره الفقیه»، بیان نموده و به شبهاتی پیرامون برخی از محتوای این زیارت پاسخ می‌دهد؛ از جمله: علت گفتن تکبیرها در آغاز آن، برخی مسائل به ظاهر غلوآمیز و ناسازگاری با برخی از آیات قرآن و علت نام‌گذاری آن به جامعه کبیره. در انتها نیز متن و ترجمه‌ای روان و وفادار به متن، با تفسیر پاره‌ای از فرازها ارائه شده است.

۷۱. مستندات قرآنی زیارت جامعه کبیره. عباس نوری

باهمکاری کتابخانه تخصصی امیرالمومنین علی علیه السلام، تهران، مؤسسه فرهنگی نبأ، ۱۳۹۴، ۲۸۰ص.

این کتاب، پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده است که با راهنمایی سیدمهدی صالحی و مشاوره سیدمهدی قریشی در سال ۱۳۸۵ در رشته علوم قرآن و حدیث دانشکده الهیات و معارف اسلامی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوی دفاع شده است. نویسنده در این پایان‌نامه جملاتی از زیارت جامعه کبیره که به نوعی با آیات قرآن ارتباط لفظی یا معنایی دارد را استخراج کرده و در قالب جدولی مشتمل بر ۸۵ مورد، به ترتیب عبارات زیارت و نظم تدوینی قرآن کریم، تنظیم کرده است. این کتاب در پنج فصل تنظیم شده است. فصل اول: کلیات؛ فصل دوم: بررسی سندی زیارت جامعه کبیره؛ فصل سوم: جدول و نمایه آیات در زیارت جامعه کبیره؛ فصل چهارم: کتاب‌شناسی زیارت جامعه کبیره؛ فصل پنجم: بررسی آیات مرتبط با جملات زیارت جامعه کبیره.

۷۲. مع الاثمة الهداة فی شرح الزيارة الجامعة الکبيرة. سیدعلی حسینی می‌لانی

قم، نشر حقایق، ۱۳۹۳، ۳ جلد، وزیری.

شرح و توصیف ویژگی‌های امامان شیعه در زیارت جامعه کبیره است. در این اثر ابتدا کلیاتی درباره مسئله زیارت و آداب آن مطرح شده، ضرورت معرفت ائمه و سپس بر زیارت ایشان تأکید شده است. آن‌گاه پژوهشی در مورد سند زیارت جامعه کبیره و محتوای سنگین آن صورت گرفته و شبهه غلو در مورد اهل بیت علیهم‌السلام با توجه به این محتوای سنگین بررسی شده است. در ادامه نگارنده به شرح مفاد این زیارت پرداخته و اوصافی مانند: علم و معرفت، حلم، رحمت، کرم و سخاوت، ولایت، عبادت، ایمان، امانت‌دار الهی بودن، هدایت‌گری، تقوا، حکمت، حافظ سرّ الهی، احاطه بر غیب، حجت الهی بودن، برهان خدا بودن و سایر اوصافی که در این زیارت شریف به ائمه نسبت داده شده را شرح و بررسی کرده است.

۷۳. المعارف الرافعة فی شرح الزيارة الجامعة. علی نظامی پور همدانی

مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۸۹، ۶۴۴ص، وزیری.

شرح مفاد زیارت جامعه کبیره است که در آن ویژگی‌های اهل بیت و ائمه معصوم علیهم‌السلام به صورت مبسوط بیان شده است. نویسنده در دوازده باب به شرح و بررسی مقامات و منزلت‌های اهل بیت پرداخته و انواع شهادت‌ها در مورد مقام اهل بیت، آرزوها، اقرارها، سلام‌ها، اظهار محبت و شوق نسبت به اهل بیت که جزو مندرجات زیارت جامعه کبیره است

را شرح و بررسی کرده است. وی در همین راستا، آثار تمسک به ولایت اهل بیت و محبت به درگاه آنان، مقام اهل بیت در قیامت، خلقت نورانی اهل بیت، مقام و منزلت آنان نسبت به فرشتگان الهی، ضرورت اطاعت و تبعیت از اهل بیت و سایر مقام‌هایی که برای ایشان در این زیارت تصویر گردیده را شرح نموده است.

۷۴. معرفت معصومین علیهم‌السلام: شرح زیارت جامعه. درس‌های آیات‌الله سی‌دمحمد

موسوی نوری

به کوشش سیدعلی سبط، تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۰، ۳۴۴ص، وزیری.

۷۵. مقام ولایت: در شرح زیارت جامعه کبیره. احمد زمردیان

تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ ۵، ۱۳۷۴، ۸۲۷ص، وزیری.

شرح و تبیین معارف و تعالیم عقیدتی و اخلاقی زیارت جامعه کبیره و توضیح مقامات و فضایل اهل بیت علیهم‌السلام می‌باشد. این زیارت حاوی مجموعه‌ای از برجسته‌ترین صفات و مقامات امامان معصوم و نشانه‌های عظمت و علم و عصمت آنهاست. شارح پس از نقل و ترجمه هر فراز از این زیارت، به شرح کلمات و اصطلاحات آن پرداخته و مستندات و مبانی هر یک از القاب و صفات ائمه اطهار علیهم‌السلام را از آیات و احادیث و سخنان مفسران و اشعار دینی ارائه داده است. عمده تلاش مؤلف به تبیین مبانی، دلایل و فلسفه ولایت و امامت در نظام اعتقادی شیعه و ارتباط آن با زیارت معطوف شده است. در لابه‌لای معارف این زیارتنامه، موضوعات و معارف اخلاقی، آداب سیر و سلوک و خودسازی، خداپرستی و معاد و صفات خدا انعکاس یافته و در شرح حاضر به صورتی روشن طرح شده است.

۷۶. مقامات اولیاء: شرحی بر زیارت جامعه کبیره. سیدمجتبی حسینی

تهران، نیستان، ۱۳۷۹، ۲ جلد، وزیری.

۷۷. مقدمه شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره. رحیم توکل

تهران، کلینی، ۱۴۱۴ق. / ۱۳۷۲، ۱۵۸ص، رقعی.

۷۸. نجوم لامعه: شرح زیارت جامعه. ابوتراب هدایی

بی‌جا، حسن وهاب آقائی، ۱۳۶۶، ۳۲۴ص، رقعی.

۷۹. نردبان آبی: امامان خود را بهتر بشناسیم. مهدی خدایان آرانی

قم، وثوق، ۱۳۹۱، ۱۲۸ص، رقعی.

انعکاس برخی از آموزه‌ها و اعتقادات شیعه درباره امامان معصوم علیهم‌السلام است. نویسنده در این کتاب در راستای رسیدن به هدف خود، زیارت جامعه کبیره که از نظر وی درس بزرگ امام‌شناسی می‌باشد را محور مباحث خود قرار داده و با توجه به فرازهای مختلف آن، مطالب گوناگونی را در این باره ارائه کرده است. برخی از موضوعات مطرح شده در این کتاب از این قرار است: می‌خواهم به سوی شما بیایم؛ این گونه خدا را یاد کنید؛ راز دل را با که بگویم ای خدا؛ عهدنامه‌ای بر روی دست؛ ندای پیروزی از فراز گلدسته‌ها؛ این راه خدایی است؛ قرآن را برای شما نوشتم؛ سلام بر خشنودی خدا؛ به عرش من نگاه کنید.

۸۰. نسیم معرفت: اهل بیت علیهم‌السلام از نگاه زیارت جامعه کبیره، حسین گنجی

قم، مؤسسه فرهنگی انتشاراتی طوبای محبت، ۱۳۸۴، ۲۰۷ص، رقعی.

شرح جنبه‌های مختلف زیارت جامعه است. این زیارت یکی از معروف‌ترین زیارت‌نامه‌هاست که دارای مضامین بلندی بوده و جایگاه و مقامات اهل بیت را روشن می‌سازد. این کتاب، اهل بیت را از نگاه زیارت جامعه کبیره به شیوه‌ای رسا شرح داده و فضایل و مناقب ایشان را در هجده گفتار تبیین کرده و کمالات آن بزرگان و ضرورت و مفهوم ولایت آنان را بازگو می‌کند.

۸۱. نشانه‌های پروایی شگی: برگرفته از کتاب ادب فنای مقربان آیت‌الله جوادی آملی.

عبدالله جوادی آملی

قم، نشر هاجر، ۱۳۹۳، ۶۴ص، رقعی.

۸۲. نغمه عاشقی: ده مجلس پیرامون شرح زیارت جامعه کبیره استاد فاطمی‌نی؛

بررسی فرازهایی از زیارت جامعه کبیره همراه با متن و ترجمه کامل زیارت

جامعه کبیره. محمد رحمتی شهرضا

قم، صبح پیروزی، چاپ ۲، ۱۳۸۵، ۳۵۲ص، رقعی.

چاپ دیگر:

قم، انتشارات کریمه اهل بیت علیهم السلام، چاپ ۱، ۱۳۸۳، ۳۷۶ص، رقعی.
شرح و تفسیر زیارت جامعه کبیره است. این نوشتار، حاصل سخنرانی‌های استاد فاطمی نیا در شهر اصفهان است. این سخنرانی‌ها در ده مجلس ایراد شده و گردآورنده نیز در قالب مجالس ده گانه آورده است.

۸۳. هادی‌ان در کلام امام هادی علیه السلام: بحث‌های پی‌رامون امام‌شناسی در زیارت جامعه کبیره. سی‌دحسین حسینی
تهران، مرکز فرهنگی انتشاراتی منیر، ۱۳۹۱، ۳ جلد، وزیری.

مقالات

۸۴. آثار صلوات در زیارت جامعه: گفتاری از مرحوم آی‌ت‌الله احمدی می‌انجی. حسن قدوسی‌زاده

پرسمان، ش ۱۴۸، اردیبهشت ۱۳۹۴، ص ۱۴-۱۵.
در این گفتار چهار اثر برای صلوات بر ائمه بیان شده است: یکی این که خُلق را پاک می‌کند. دوم این که نفس ما از رذایل و صفات و خلق‌های بد پاک می‌شود. سومین اثر صلوات، رشد انسان‌ها بیان شده است. اثر چهارم این است که گناهان را از بین می‌برد.

۸۵. اخلاص در زیارت جامعه.

زائر، ش ۸۱، تیر ۱۳۸۰، ص ۹-۱۰.

۸۶. امام حسن عسکری علیه السلام و تداوم سیره عملی و نظری امام هادی علیه السلام با محوریت زیارت جامعه کبیره. محمد اسماعیل‌زاده

مجموعه مقالات همایش ملی امام حسن عسکری علیه السلام، دانشگاه پیام نور کرمان، ۱۳۹۰.
این مقاله در پی آن است که ضمن تبیین ارزش و اهمیت زیارت جامعه کبیره، به بیان مصادیق بلند آن در حیات پر بار امام هادی و امام حسن عسکری علیهم السلام بپردازد.

۸۷. امام زمان (عج) در آیینه زیارت جامعه. سیّد جواد حسینی

مبلغان، ش ۱۰۰، بهمن و اسفند ۱۳۸۶ ص ۲۲-۲۸.

حضرت هادی علیه السلام از فرصت‌ها بهره‌برداری نمود و گاه به صورت صریح و زمانی در پوشش دعا مسئله مهدویت را زنده نگه داشت. از جمله در زیارت جامعه کبیره که از متقن‌ترین، صحیح‌ترین و جامع‌ترین متون زیارتی شیعه است، علاوه بر بیان اصل امامت، به موضوع مهدویت، مخصوصاً دوران ظهور حضرت مهدی (عج) و رهاورد حکومت او اشاره شده است. از این رو این مقاله نگاهی گذرا به مسئله مهدویت در زیارت جامعه کبیره است.

۸۸. اهل بیت علیهم السلام جای‌گاه معرفت الله. جناب عبدمناف حلو

آفاق مهر، ش ۲۸، مرداد و شهریور ۱۳۸۷، ص ۱۱۵-۱۱۷.

۸۹. بازخوانی مبانی قرآنی توحید در زیارت جامعه کبیره. روح الله زینلی

مشکوّه، ش ۱۲۱، پاییز ۱۳۹۲، ص ۹۵-۱۱۳.

در این بررسی نشان داده شده که نه تنها زیارت جامعه هیچ ناسازگاری با قرآن کریم ندارد، بلکه متنی برگرفته از این کتاب آسمانی است. همچنین از رهگذر استدلال‌های عقلی و نقلی، مشخص شده که هیچ یک از عبارات‌های این زیارت با توحید باری تعالی، به‌ویژه در توحید ربوبیت و توحید افعالی ناسازگار نیست؛ بلکه روح حاکم بر تمام عبارات‌ها، توحید و توجه به مبدئیت باری تعالی در همه امور است.

۹۰. بر آستان ولایت: شرح زیارت جامعه. سیّد محمد مرتضوی

زائر، ش ۴۰، آذر ۱۳۷۶، ص ۱۰-۱۱؛ ش ۵۹، تیر ۱۳۷۸، ص ۱۲-۱۳.

۹۱. بررسی سندی زیارت جامعه کبیره. شیخ محمد سند، ترجمه مهناز فرحمند

سفینه، ش ۱۵، تابستان ۱۳۸۶، ص ۹۲-۱۱۶.

نگارنده در این گفتار، ابتدا از ضوابطی که در ارزیابی حدیث بر مبنای طریق روایتی آن آورده، نتیجه می‌گیرد که کلام دانشمندان رجالی پیشین، آخرین کلام در باب وضع روایان نیست. آن‌گاه درباره موسی بن عمران نخعی بحث می‌کند و بر اساس مشایخ و روایان، وثاقت او را ثابت می‌کند. سپس درباره صحت سند زیارت جامعه، از چند دیدگاه دیگر سخن می‌گوید.

۹۲. بررسی محتوای زیارت جامعه کبیره. شیخ محمد سند، ترجمه عدنان درخشان

سفینه، ش ۱۶، پاییز ۱۳۸۶، ص ۷۱-۴۷.

زیارت جامعه کبیره دارای مضامین عالی و معارف بلند دینی است که در این معارف، اهل بیت علیهم السلام واسطه فیض الهی معرفی شده و مقام‌ها و فضایی برای ایشان بیان شده است. برخی با توجه به این مقام‌ها پرسش‌هایی را مطرح کرده‌اند؛ از جمله: منافات ظاهری عبارت «و ایاب الخلق إلیکم و حسابهم علیکم» و ظواهر آیات قرآن؛ نظریه جسم‌انگاری و مباحث بطلان آن؛ مباحث مرتبط با صفات الهی؛ تجلی صفات الهی از طریق مخلوقات برتر و نفی تعطیل و نفی تشبیه.

۹۳. پژوهش در زیارت جامعه. بشیر احمد سروری

زائر، ش ۸۳، آبان ۱۳۸۰، ص ۹.

۹۴. پژوهشی درباره زیارت‌های جامعه. سید کاظم طباطبایی

مطالعات اسلامی، ش ۶۲، زمستان ۱۳۸۲، ص ۱۱۱-۱۳۲؛ موعود، ش ۵۰، بهمن ۱۳۸۳،

ص ۷۱-۶۸.

نویسنده با این بیان که در میان زیارت‌نامه‌های مأثور، زیارت‌هایی هست که با عنوان «زیارت جامعه» شناخته می‌شود، از دو زیارت جامعه کبیره و جامعه صغیره که شهرتی ویژه دارند، به عنوان نمونه‌هایی از زیارت‌های جامعه نام برده است. وی پس از توصیف زیارت‌های جامعه، با مراجعه به کتب اهل فن مقدار اعتبار و ضعف و قوت این دو زیارت را بررسی کرده، به این نتیجه رسیده است که با صرف نظر از صحت مضامین این دو زیارت، سند زیارت جامعه صغیره، قوت و استحکام بیشتری نسبت به جامعه کبیره دارد.

۹۵. تأملی در اصالت متن زیارت جامعه کبیره. محمد فاکر می‌بدی

حدیث پژوهی، ش ۱۱، بهار و تابستان ۱۳۹۳، ص ۸۵-۱۰۶.

در این نوشتار، با بررسی متن زیارت جامعه، به ادعای حذف یا به تعبیر درست‌تر، تحریف متن زیارت جامعه پاسخ داده شده و نتیجه می‌گیرد که از متن مشهور زیارت جامعه کبیره چیزی کاسته نشده و آن متن بدون تغییر و تصحیف و کاهش است.

۹۶. تحلیلی بر مسئله امام‌شناسی در «زیارت جامعه». سیدعلی حسینی

شکوه سامرا: مجموعه مقالات درباره امام هادی و امام عسکری علیهما السلام (به اهتمام محمدحسن حیدری، تهران، دانشگاه امام صادق علیه السلام، ۱۳۹۰)، ص ۲۳-۹۴.

این مقاله نگاهی کلی و تحلیلی بر امام‌شناسی در زیارت جامعه کبیره دارد. نویسنده در ابتدا سند این زیارت را بررسی کرده و در ادامه این موضوعات بررسی شده است: فضای صدور زیارت جامعه، تطور نشریه امامت پیش از امام هادی علیه السلام، امام‌شناسی در قالب زیارت، واقعیت‌ها و زیارت جامعه، مضامین زیارت جامعه، اصل معرفت ائمه علیهم السلام، اصل وجوب معرفت امام، مراتب شناخت امام و محورهای معرفت ائمه در زیارت جامعه.

۹۷. تعامل شیعه با ائمه علیهم السلام در زیارت جامعه کبیره. حسن اردشیری لاجی‌می

اشارات، ش ۷، پاییز ۱۳۹۱، ص ۱۷۹-۲۰۴.

در این نوشتار برخی فضایل و ویژگی‌های زیارت جامعه کبیره بیان شده است. در بخشی از آن می‌نویسد: جدای از این که خود زیارت، جلوه‌ای از ارتباط دوسویه امام و زائر است، برخی فرازهای نورانی زیارت نیز این تعامل و ارتباط را نشان می‌دهد. اولین کلامی که در زیارت گفته می‌شود، عرض سلام به محضر آن ذوات نورانی است.

۹۸. تفسیر زیارت جامعه. سیدمحمد مرتضوی

نگاه حوزه، ش ۳۸-۴۰، تابستان ۱۳۷۷، ص ۷۲-۸۰؛ ش ۴۱-۴۲، مرداد و شهریور ۱۳۷۷، ص ۱۲۱-۱۲۲.

در این مقاله بخی از فرازهای زیارت جامعه کبیره شرح و تفسیر شده است.

۹۹. جامعه کبیره سرود شی‌دای‌ی. فاطمه صالحه شاهنوش فروشانی

نامه جامعه، ش ۱۰۹، فروردین‌اردیبهشت ۱۳۹۳، ص ۴۰-۴۴.

در این مقاله برخی از فرازهای زیارت جامعه شرح و تفسیر شده است. عناوین برخی از بخش‌های این مقاله عبارتند از: سند منابع و علت نام‌گذاری زیارت جامعه، ضرورت پرداختن به زیارت جامعه، ائمه اطهار مظهر کرم خدا (اصول الکریم)، کلیدداران گنجینه الهی (خزان العلم)، سیاستمداران بندگان (ساسة العباد).

۱۰۰. جای‌گاه سلام از نگاه زیارت جامعه. سید محمد مرتضوی
زائر، ش ۴۶، خرداد ۱۳۷۷، ص ۹-۷.

۱۰۱. دراسة فی سند الزيارة الجامعة الكبيرة. حمید ستوده خراسانی
تراثنا، ش ۱۱۳-۱۱۴، محرم‌جمادی الآخرة ۱۳۳۴ق، ص ۱۸۴-۲۰۳.

۱۰۲. رجعت از نگاه امام هادی علیه السلام با روی کردی به زیارت جامعه کبیره. بی‌بی‌زی‌نب
حسینی

مجموعه مقالات کنگره بین‌المللی فرهنگ و اندیشه دینی (مرکز راهبری مهندسی
فرهنگی شورای فرهنگ عمومی استان بوشهر، ۱۳۹۳).

در این پژوهش تلاش بر آن است تا با تأکید بر مضامین زیارت جامعه کبیره مستندات
رجعت و حکومت دینی به عنوان اصلی مسلم در نزد امامان شیعه بررسی شود و با شناخت
شرایط زمانی امام هادی علیه السلام که دوران اختناق و فشار سیاسی بوده، کارکرد مسئله رجعت
و امید به سیطره حکومت دینی تبیین گردد و نشان دهد که چگونه این باور، تحمل شرایط
سخت را برای شیعیان ممکن نمود و ایشان را منتظر بازگشت ائمه اطهار علیهم السلام و تحقق عدالت
در دوران رجعت قرار داد.

۱۰۳. رساله فی ظلال زیارة الجامعة. سید عادل علوی

رسالات ولایه (نوشته عادل علوی، قم، المؤسسة الإسلامية العامة للتبلیغ و الإرشاد، بی‌تا)،
ص ۱۵۳-۱۰۷.

مقدمه‌ای تحلیلی در توصیف محتوا و دفاع از سندیت زیارت جامعه کبیره است. نویسنده
با بررسی روایان این زیارت، به این نتیجه رسیده که سند آن حسن، بلکه صحیح است و
مشهور علما از ابتدا تا عصر حاضر، به این زیارت عمل کرده‌اند و مداومت بر آن، ضعف
سندی‌اش را جبران می‌کند. این ضعف به سبب وجود شخصی به نام موسی بن عمران
نخعی است که شناخته‌شده نیست. در ادامه ضمن معرفی ۹ مورد از شروح زیارت جامعه
کبیره در ۱۰ عنوان، معارف عمیق این زیارت را توضیح داده و سپس متن دستنویس آن را
آورده است.

۱۰۴. زیارت جامعه کبیره: اقایانوسی موج از معارف الهی و مضامین عالی

زائر، ش ۲۳۰، شهریور ۱۳۹۳، ص ۲۶-۲۷.

در این نوشتار مختصر، برخی از فضایل زیارت جامعه کبیره بیان شده است.

۱۰۵. زیارت جامعه در آینه پژوهش. محمد اصغری نژاد

فرهنگ کوثر، ش ۷۰، تابستان ۱۳۸۶، ص ۷۵-۷۷.

در این مقاله برخی از شرح‌هایی که درباره زیارت جامعه کبیره نوشته شده، فهرست‌وار معرفی شده است. بیان ویژگی‌های انسان کامل در زیارت جامعه، یکی دیگر از موضوعاتی است که نویسنده در ابتدای مقاله، مطالبی درباره آن آورده است.

۱۰۶. زیارت جامعه سراسر توحید است. گفت‌وگو با سیدمجتبی حسینی

خیمه، ش ۸۷، اردیبهشت ۱۳۹۱، ص ۴۸-۴۹.

گفت‌وگو با سیدمجتبی حسینی، از نویسندگان حوزه امام‌شناسی و نویسنده کتاب «مقامات اولیا» در شرح زیارت جامعه کبیره است. گفت‌وگو حول این موضوع است که چرا زیارت جامعه کبیره، یک صحیفه امام‌شناسی است.

۱۰۷. زیارت جامعه نمادی از توحید. محمدباقر شریعتی‌سبزواری

معارف اسلامی (دفتر تبلیغات)، ش ۶۸، تابستان ۱۳۸۶، ص ۲-۶.

با مروری بر زیارت جامعه، روشن می‌شود که سراسر آن، مفاهیم توحیدی و عالی‌ترین درس معرفت الهی و توحید عرفانی است. در این نوشتار برخی از جملات این زیارت شرح و تبیین شده است.

۱۰۸. شرحی بر زیارت جامعه کبیره. سیدداحمد خاتمی

پاسدار اسلام، شماره‌های متعدد

این شرح در قالب سلسله‌مقالاتی طی سال‌های ۱۳۸۰ تا ۱۳۸۶ و با عناوین فرعی مختلف در این نشریه منتشر شده است. عناوین مقالات برخی شماره‌ها عبارتند از: امامان علیهم‌السلام و نزول وحی؛ امامان، اولیاء نعمت؛ امامان، رهبران شایسته بشریت؛ امامان، کانون رحمت الهی؛ امامان، گنجینه‌داران علوم الهی؛ امامان، نشانه‌های تقوا؛ امامان برهان حق؛ امامان حجت‌های

خداوند؛ امامان، ریشه‌های کرامت؛ امامان قیام کنندگان بزرگ الهی؛ امامان معصوم، ارکان جهان هستی؛ امامان معصوم؛ امامان، تقوای پیشگان صادق؛ امامان یاران دین خداوند؛ امامان نور و صراط مستقیم؛ حلم و بردباری؛ در آستان امامان؛ دو رکن مهم دین؛ سلام بر اهل بیت علیهم‌السلام.

۱۰۹. شرحی بر زیارت جامعه. سید محمد مرتضوی

زائر، ش ۴۱، دی ۱۳۷۶، ص ۵-۶.

۱۱۰. فروغی از دانش امام هادی علیه‌السلام عباس کوثری

فرهنگ کوثر، ش ۳۱، مهر ۱۳۷۸، ص ۷۱-۷۳.

۱۱۱. القوافی اللامعة فی الزیارة الجامعة. سید محمد علی حکیم

تراثنا، ش ۸۴-۸۳، رجب و ذوالحجه ۱۴۲۶ق، ص ۲۵۹-۳۰۷.

۱۱۲. کتاب‌شناسی زیارت جامعه کبیره. ناصرالدین انصاری قمی

علوم حدیث، ش ۳۰، زمستان ۱۳۸۲، ص ۲۵۰-۲۶۲.

معرفی برخی از شروح منظوم و منثور زیارت جامعه کبیره است. این کتاب‌شناسی در پنج بخش تنظیم شده است. در بخش اول و دوم، کتاب‌های چاپی عربی و فارسی همراه با مختصات کتاب‌شناختی آنها آمده و در بخش سوم و چهارم مختصات کتاب‌های خطی عربی و فارسی که در کتابخانه‌های ایران و عراق نگهداری می‌شوند با معرفی نشانی و مآخذ آن معرفی شده است. در پایان، دو اثر که در ترجمه انگلیسی زیارت جامعه نگاشته شده‌اند، آمده است.

۱۱۳. مستندات قرآنی زیارت جامعه کبیره. عباس نوری

سفینه، ش ۱۶، پاییز ۱۳۸۶، ص ۱۲۶-۱۳۴.

این مقاله برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد نویسنده با همین عنوان است. وی در این پایان‌نامه، جملاتی از زیارت - که به نوعی با آیات قرآن ارتباط لفظی یا معنایی دارد - استخراج کرده و در قالب جدولی مشتمل بر ۸۵ مورد، به ترتیب عبارات زیارت و نظم تدوینی قرآن کریم تنظیم کرده است.

۱۱۴. معرفت عارفانه و اجمالی از والیان عارف دینی و عارفان والی دین (مقدمه‌ای بر زیارت جامعه کبیره).

حزب الله اندیشه، ش ۲-۳، پاییز و زمستان ۱۳۷۹، ص ۹۳-۹۶.

۱۱۵. نکاتی درباره زیارت جامعه کبیره. صادق‌رضا قمی

آفاق مهر، ش ۴۳، اسفند ۱۳۸۹، ص ۳۰-۳۳.

۱۱۶. نگرش قرآنی امام هادی علیه السلام در زیارت جامعه کبیره به امام مهدی (عج).

سید محمد رضا علاء‌الدین و سیده فاطمه حسینی

فصلنامه قرآنی کوثر، ش ۵۳، بهار ۱۳۹۴، ص ۳۱-۵۰.

این نوشتار در صدد تبیین نگرش قرآنی امام هادی علیه السلام و نقش ایشان در حفظ اسلام ناب محمدی صلی الله علیه و آله و تثبیت مقام امامت امام زمان (عج) و نجات آن از گرداب سخت و هولناکی که با آن روبه‌رو شده بود و مقابله آن حضرت با جریانات انحرافی موجود در جامعه در جهت صیانت از اسلام و اداره تشکیلات و کالت و بیان زیارات و احادیث روشنگر درباره ظهور آخرین منجی، و آماده‌سازی اذهان برای دوران حضور و غیبت ولی عصر (عج) و وظایف منتظران بر اساس زیارت جامعه کبیره می‌باشد.

۱۱۷. نگرشی موضوعی بر زیارت جامعه کبیره. نفی‌سه نجفی

سفینه، ش ۲۶، بهار ۱۳۸۹، ص ۱۵۰-۱۵۹.

این نوشتار، پس از مقدمه‌ای کوتاه در باب امامت و معرفی مختصر زیارت جامعه، عبارات آن را در هفت موضوع تقسیم و دسته‌بندی کرده است. این موضوعات عبارتند از: سلام، شهادت، ابراز علایق، دلیل عرض ارادت، دعا و توسل، معرفی امام و مقام امامت، شئون ائمه.

۱۱۸. نیم‌نگاهی به عصر امام هادی علیه السلام و میراث ماندگار او. گفت‌وگو با آی‌ت‌الله

محمدعلی گرامی

افق حوزه، ش ۳۶۴، خرداد ۱۳۹۲.

در گفت‌وگو با آی‌ت‌الله محمدعلی گرامی، ایشان به عصر دهمین امام همام شیعیان، حضرت امام هادی علیه السلام و میراث حدیثی آن حضرت و همچنین شرح کوتاهی از فرازهای زیارت جامعه کبیره پرداخته‌اند.

۱۱۹. واکاوی آثار تطهیر ائمه علیهم السلام در زیارت جامعه کبیره. فتح الله نجارزادگان و

مهدی عارفی جو

پژوهش های اعتقادی - کلامی، ش ۱۴، تابستان ۱۳۹۳، ص ۱۴۷-۱۶۰.

طهارت و عصمت ائمه علیهم السلام از لغزش های غیر ارادی، فتنه ها، آلودگی ها و هرگونه زشتی و پلشتی، توسط خداوند به آنان عطا شده و از جمله مضامین بلندی است که در زیارت جامعه کبیره آمده است. امامان علیهم السلام به سبب چنین عطایایی، اقداماتی را در جهت شکر این موهبت ها به انجام رساندند؛ از جمله این که جلال و شأن خداوند را بزرگ شمردند و کرم او را ستودند و یادش را زنده نگاه داشتند و... که این نوشتار در پی بیان برخی از این اقدامات و رابطه آن با موهبت عصمت و طهارت به آن ذوات مقدس است.

پایان نامه ها

۱۲۰. از ژرفای نور: امام شناسی از منظر زیارت جامعه کبیره. رقیه مسعودی

پایان نامه سطح دو حوزه، مدرسه علمیه بانو مجتهده امین اصفهان، ۱۳۸۵.

۱۲۱. بررسی ابعاد عرفانی و اخلاقی زیارت جامعه کبیره. احمد بحری نی پور

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فسا، ۱۳۸۹.

۱۲۲. بررسی اوصاف ائمه علیهم السلام در زیارت جامعه کبیره. مسعود عباسی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی حمیدرضا مستفید و مشاوره علی اصغر باستانی، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ۱۳۹۲.

این پایان نامه شامل سه فصل است. در فصل اول کلیات مورد بررسی قرار گرفته است. فصل دوم به بررسی منابع و شروح زیارت جامعه و تعبیر بزرگان درباره آن پرداخته است. در این فصل سه منبع روایی از متقدمین و نه منبع روایی از متأخرین شیعه آمده است. فصل

سوم به دسته‌بندی اوصاف ائمه معصومین علیهم‌السلام بر اساس اشتراکات لفظی و معنایی اختصاص یافته است. این فصل، قسمت اصلی پایان‌نامه است و به دوازده بخش تقسیم شده است.

۱۲۳. بررسی برخی از ویژگی‌های معصومین علیهم‌السلام در زیارت جامعه کبیره. محمد منتظری

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اراک، ۱۳۸۳.

۱۲۴. بررسی تطبیقی اوصاف معصومین علیهم‌السلام در قرآن و زیارت جامعه کبیره. مرضیه صدیق‌زاده

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان.

۱۲۵. بررسی سبک‌شناسی زیارت جامعه کبیره (فکری، لغوی، ادبی). زهرا آزمند

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی طیبه سیفی و مشاوره جلال مرامی، رشته زبان و ادبیات عرب، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۹۳.

۱۲۶. بررسی شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره. فرشته چهل‌امیرانی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی محمدهادی قندهاری و مشاوره غلامحسین تاجری‌نسب، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده اصول الدین تهران، ۱۳۸۹.

این رساله به بررسی شبهه غلو در زیارت جامعه کبیره می‌پردازد. در گام نخست، مفهوم زیارت بررسی می‌شود؛ سپس معنای زیارت، مشروعیت آن و آداب و ارکان و لوازم آن بیان شده و در ادامه، به شبهاتی پیرامون زیارت در نزد وهابیان پاسخ داده می‌شود. در مرحله بعد خود زیارت جامعه به طور مفصل بررسی شده که شامل انواع زیارت‌های جامعه، محورهای زیارت جامعه، زیارت جامعه در گفتار دانشمندان، اهمیت زیارت جامعه و صحت سند آن می‌باشد. بحث بعدی درباره غلو، پیشینه مکتب غلو، مخالفت متکلمان امامیه با پدیده غلو است و در پایان، به این شبهه که آیا اعتقاد به کمالات حجج الهی غلو است یا خیر پاسخ داده شده است. در فصل پایانی با عنوان «زیارت جامعه و غلو» به شبهاتی درباره فرازمایی از این

زیارت که ظاهراً در تعارض با آیات قرآن است، پاسخ داده شده و ثابت شده که هیچ‌گونه غلوئی در عبارات زیارت جامعه دیده نمی‌شود. در پایان به برخی شبهات به صورت مستند پاسخ داده شده است.

۱۲۷. بررسی صنایع بدیعی در دعای کمیل و زیارت جامعه کبیره. خدیجه شریف‌زاده

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی عباسعلی بهاری اردشیری و مشاوره ضیاءالدین العسکری، رشته زبان و ادبیات عرب، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۸۹.

زیارت جامعه کبیره و دعای کمیل جایگاه والایی بین دانشمندان اسلامی دارند. با توجه به اهمیت و عظمت زیارت جامعه و دعای کمیل، شروع مختلفی بر آن نوشته شده است؛ ولی هیچ اثری به طور مستقل به بلاغت آنها، اعم از معانی، بیان و بدیع نپرداخته است. فصل اول این رساله به طور خلاصه به معرفی و جایگاه دعای کمیل و زیارت جامعه کبیره و همچنین مهم‌ترین شروح آن می‌پردازد. در فصل دوم علم بلاغت و به طور خاص علم بدیع از آغاز تا امروز مورد بررسی قرار گرفته است. فصل سوم نیز که خود به دو بخش تقسیم می‌شود، محسنات لفظی و معنوی استخراج شده از صحیفه را در بردارد. نویسنده در این رساله نشان داده که بسیاری از آرایه‌های لفظی و معنوی در دعای کمیل و زیارت جامعه، نمونه‌هایی در متون دیگر دارد.

۱۲۸. بررسی مبانی اعتقادی شیعه در زیارت جامعه. لایلا علی‌رضایی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی ولی‌الله نقی‌پور و مشاوره فاطمه هاشمی، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران مرکزی، ۱۳۸۴.

هدف پژوهش بررسی مبانی اعتقادی، از جمله اصول اعتقادی و بحث‌های خاص، از جمله بحث شفاعت، رجعت و جایگاه امامت در نظر زیارت جامعه است. روش پژوهش مطالعه کتابخانه‌ای و اسنادی و بررسی تحلیلی و مقایسه‌ای است.

۱۲۹. بررسی مستندات قرآنی زیارت جامعه کبیره. عباس نوری

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی سیدمهدی صالحی و مشاوره سیدمهدی قریشی، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوی، ۱۳۸۵. در این رساله، جملائی از زیارت که به نوعی با آیات قرآن ارتباط لفظی یا معنایی دارد، استخراج شده و در قالب جدولی مشتمل بر ۸۵ مورد، به ترتیب عبارات زیارت و نظم تدوینی قرآن کریم تنظیم شده است.

۱۳۰. بررسی مضامین قرآنی در زیارت جامعه کبیره. کبری پروین

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی مهرداد صفرزاده، دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی، ۱۳۸۷. این تحقیق بر آن است تا بر اساس آیات قرآن کریم، به بررسی مضامین قرآنی در زیارت جامعه کبیره بپردازد و آیاتی را که مستقیم و غیرمستقیم (به صورت اشاره لفظی یا مفهومی) در آن وارد شده، مشخص نماید.

۱۳۱. پژوهشی پیرامون اوصاف امام در زیارت جامعه کبیره. نفیسه نجفی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی حسن افتخارزاده و مشاوره دل‌آرا نعمتی پیرعلی، رشته الهیات و معارف اسلامی، دانشکده الهیات و ادبیات عرب، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد کرج، ۱۳۸۶.

۱۳۲. پیوستگی توحید با امامت در زیارت جامعه کبیره با رویکرد پاسخ به شبهه

غُلُوّ محمدجواد بختیاری

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی زهرا کاشانی‌ها و مشاوره سیدمحسن میرباقری، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، ۱۳۹۳.

هدف از این پژوهش، ردّ شبهه غلوّ آمیز بودن متن زیارت جامعه کبیره است که تلاش شده است با توجه به عبارات خود متن زیارت جامعه کبیره ثابت شود که اولویت با توحید بوده و هیچ یک از شئون ائمه علیهم‌السلام به صورت مستقل و بدون اذن الهی مد نظر نمی‌باشد و نبودن هرگونه غلوّ در این زیارت و بلکه ارتباط و پیوستگی بین توحید و امامت در آن، ثابت گردیده است. نویسنده به روش توصیفی و تحلیل محتوا، با توجه به آیات قرآن کریم و متن زیارتی جامعه و احادیث ائمه علیهم‌السلام به بیان عبارات توحیدی و پاسخ به شبهات پرداخته است.

۱۳۳. تبیین کلامی امامت در زیارت جامعه کبیره. زینت پوشه

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی مهناز امیرخانی و مشاوره اعلی توراتی، دانشکده الهیات، دانشگاه الزهراء، ۱۳۹۳.

این پایان نامه بر آن است تا تبیین کلامی امامت در زیارت جامعه کبیره را بررسی کند تا راهی باشد برای ارتباط قلبی با امامان معصوم علیهم السلام و مقدمه‌ای باشد در شناخت و معرفت آن بزرگواران. در این نوشتار اثبات ضرورت و دلایل شرعی و عقلی و جوب امامت بررسی شده است. شیعه، امامت را از اصول دین و عقاید اسلامی می‌داند، ولی دیگر مذاهب کلامی، آن را از فروع دین می‌شمارند. ریشه تفاوت این دو دیدگاه به این امر بازمی‌گردد که از نظر شیعه، نصب و تعیین امام از شئون خداوند و به شیوه انتصابی است؛ ولی در نظر مذاهب دیگر، به نحو دیگری است. محورهای اصلی مبحث امامت که بیشتر متکلمان به آن پرداخته‌اند و در زیارت جامعه کبیره کاوش و بررسی شده، شامل مواردی مانند چیستی امام، راه تعیین و تشخیص امام، صفات، ویژگی‌ها و وجوه ممیزه امام نسبت به دیگران است.

۱۳۴. تجلی آیات قرآن در زیارت جامعه کبیره. زینب کسمائی

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ۱۳۹۳.

۱۳۵. ترجمه الانوار اللامعه فی شرح الجامعه. جواد وصالی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی زین الدین جعفر زاهدی، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۴۹. ترجمه کتاب «الانوار اللامعه فی شرح الجامعه» که به قلم سید عبدالله شبر در قرن ۱۳ هجری نوشته شده است. از دیدگاه نگارنده، این اثر شامل مطالب علمی و فلسفی و دلایل محکم و براهین گویا از قرآن مجید و احادیث معتبر است. نویسنده با دقت نظر و باریک بینی خاص، فواید وحی الهی و رازهای کلمات پیغمبر اکرم صلی الله علیه و آله را با بیانی طبیعی و روان نگاهشته است. زیارات بسیاری از اصحاب و یاران ائمه علیهم السلام بیان گردیده که زیارت جامعه کبیره از لحاظ بلندی مرتبه و مقام، از بزرگ‌ترین آن زیارات است و مؤلف این کتاب سعی بر آن داشته تا معانی نهفته در این زیارت را شرح دهد.

۱۳۶. ترجمه کتاب الانوار اللامعه فی شرح الزیاره الجامعه. عمران رجباف

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی جابر اکبرزاده و مشاوره رضا حبیبی، مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی، جامعه المصطفی العالمیه، ۱۳۸۴.

این تحقیق، ترجمه، تفسیر، دیدگاه‌ها، فضایل امام هادی علیه السلام و زیارت جامعه، راه‌های امام‌شناسی و توصیف هدایت از زبان امام هادی علیه السلام را در زیارت جامعه کبیره بررسی کرده است.

۱۳۷. جای‌گاه عرفانی اهل‌بیت علیهم السلام در زیارت جامعه کبیره. غلامرضا خلیلی‌نیا

پایان نامه کارشناسی ارشد، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اهواز، ۱۳۹۰.

۱۳۸. جلوه آیات در ادعیه و روایات. درالنجف پیروی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی عباس همایی و مشاوره ولی الله نقی پورفر، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد فسا، ۱۳۷۹.

این پژوهش مشتمل بر آیاتی از قرآن است که در فزاهایی از زیارت جامعه کبیره و دعای ابوحمزه ثمالی آمده است. نویسنده در آغاز با استناد به آیاتی که درباره دعا یا تشویق به آن نازل شده، مفهوم و اهمیت دعا از دیدگاه قرآن را بررسی کرده است. آن گاه به شرح فزاهایی از دعای ابوحمزه و زیارت جامعه پرداخته است.

۱۳۹. جلوه‌های عرفان در شرح زیارت جامعه کبیره. عالی‌ه شفیعی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی عزت‌الله دهقان، رشته الهیات و فلسفه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، ۱۳۸۲.

۱۴۰. زیارت جامعه کبیره متن و سند (بررسی سند زیارت جامعه و پژوهش دقیقی

لغوی متن و بررسی نکات ادبی زیارت). وحید شاپوری

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی حمیدرضا مستفید و مشاوره علی اصغر باستانی، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، ۱۳۹۰.

۱۴۱. شرح فراه‌های عرفانی زیارت جامعه کبیره. علی اسماعیلی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد زنجان، ۱۳۹۴.

۱۴۲. شرح و ترجمه و اهم نکات ادبی (نحوی و بلاغی) زیارت جامعه کبیره. زهرا

آزادی‌کزج

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی عباس پورعباسی الطائی و مشاوره بتول علی‌نیا، رشته زبان و ادبیات عرب، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد اسلامشهر، ۱۳۹۲.

نویسنده در این رساله، پس از مراجعه به کتب و منابع معتبر درباره زیارت جامعه کبیره، ترجمه‌ای روان و سپس شرحی موجز عرضه کرده و در پایان به شرح نکات نحوی و بلاغی این زیارت‌نامه پرداخته است.

۱۴۳. مبانی قرآنی زیارت جامعه کبیره. عطیه ثابتی

پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی امیر جودوی، رشته علوم قرآن و حدیث، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه تهران، ۱۳۸۸.

هدف این رساله عرضه فقرات و موضوعات زیارت جامعه کبیره بر آیات قرآن کریم است تا در پی آن، میزان هماهنگی زیارت با قرآن روشن گردد. مبانی و موضوعات قرآنی زیارت جامعه در دو بخش معادل‌های مشترک یا مشترکات و شواهد معنایی و لفظی قابل بررسی است. در بررسی مشترکات معنایی، به ترتیب به موضوعات شفاعت، اطاعت و عصیان، علم، بازگشت خلق (معاد)، عصمت، رجعت و تفویض و تصرف در امور عالم پرداخته شده است. مشترکات لفظی نیز خود به دو شکل مشترکات لفظی همسان و مشترکات لفظی یکسان تقسیم گردیده است. مبانی قرآنی لفظی همسان نیز به ترتیب عبارتند از: سلام، شهادت، ارتباط، تعیین معیار حق، تمنا و دعا. از این میان، مبحث ارتباط، خود به ارتباط خدا با اهل بیت علیهم‌السلام و به عکس و ارتباط مردم با اهل بیت علیهم‌السلام دسته‌بندی شده است.

۱۴۴. مبانی قرآنی زیارت جامعه کبیره. ناصر ساجدی فر (شهبودی)

رساله سطح سه حوزه، به راهنمایی مجتبی کلباسی و مشاوره محمدصابر جعفری، حوزه علمیه قم، ۱۳۹۳.

۱۴۵. مقام و منزلت ائمه علیهم السلام در زیارت جامعه کبیره. ذاکر حسین عرفانی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی محمدجعفر حسینیان و مشاوره سیدرشید صمیمی، جامعة المصطفی العالمیه قم، ۱۳۹۰.

این پژوهش در پنج فصل، به چند ویژگی ائمه علیهم السلام که در زیارت جامعه بدانها اشاره شده، پرداخته است. یکی از آنها عصمت است که برخی عبارات این زیارت، بر آن دلالت دارد و به نظر امامیه، محدوده زمانی عصمت، از هنگام ولادت تا پایان عمر است. عصمت علی دارد که از جمله آنها، وجود ملکه مانع از معصیت و داعی عفت در معصوم، آگاهی از کیفر گناه و تأیید روح القدس است. نویسنده رهیافت های عصمت، ادله عقلی عصمت و ادله نقلی را از آیات و روایات ارائه نموده است. ویژگی دیگر ائمه، علم غیب، یعنی عالم بودن به اسرار غیب به اذن خداوند است که با ادله عقلی و نقلی و از آیات و روایات ثابت است. نویسنده چند دلیل عقلی و نقلی و دیدگاه های دانشمندان درباره علم غیب را ارائه نموده است. همچنین به دوازده جمله از زیارت جامعه کبیره، همراه با آیات و روایات حاکی از علم غیب ائمه اشاره شده است.

۱۴۶. واکاوی اسلوب، معنا و عاطفه در دعای عرفه امام حسین علیه السلام و زیارت جامعه

کبیره امام هادی علیه السلام. نرگس معتمدی بارزلی

پایان نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی امیر مقدم متقی و مشاوره عبدالاحد غیبی، رشته ادبیات عربی، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شهید مدنی آذربایجان، ۱۳۹۳.

در زیارت جامعه کبیره اسلوب، معنا، عاطفه و خیال به عنوان عناصر ادبی در آفرینش اثر ادبی نقش مهمی دارند و هر یک به عنوان مکمل یکدیگر، با تأثیری که بر خواننده می گذارد، موجب ماندگاری اثر ادبی می شود. این پژوهش در صدد است تا به روش توصیفی - تحلیلی به واکاوی اسلوب، معنا و عاطفه این زیارت و نیز دعای عرفه امام

حسین علیه السلام پرداخته و ساختارهای زیبای اسلوب، معنا و عاطفه این زیارت و دعا را نشان دهد و درجه فصاحت، بلاغت و موسیقی متن را با استفاده از آرایه‌هایی که در آن به کار رفته است، تبیین کند. از خلال بررسی‌های انجام گرفته، این مطلب به دست آمد که حضرت سیدالشهداء و امام هادی علیه السلام این نیایش و زیارت پرتین و پر محتوا را از روی طبع و به دور از تکلف و در نهایت اخلاص و بندگی، در نثری فنی بر زبان مبارکشان جاری کرده‌اند. در دعای عرفه و زیارت جامعه کبیره، تناسب الفاظ با یکدیگر، استشهاد به قرآن و کاربرد صور خیال در استحکام و قوت اسلوب، نقش مهمی داشته و علاوه بر آن باعث ژرفایی معنا گردیده است.

۱۴۷. وظیفه امت در برابر امام معصوم علیه السلام در زیارت جامعه کبیره. راضی‌به‌عبداللهی پایان‌نامه کارشناسی ارشد، به راهنمایی عبدالرضا زاهدی، دانشکده اصول الدین، ۱۳۹۲. در این پژوهش، وظایف امت در برابر امام معصوم علیه السلام در زیارت جامعه بیان شده است. از آنجا که در هر زیارتی سندیت آن بسیار مورد توجه است، لذا در این پژوهش ابتدا به بررسی اسناد و رجال زیارت جامعه کبیره پرداخته و سپس وظایف امت را در برابر امام معصوم بیان می‌کند. اگرچه زیارت جامعه کبیره دارای موضوعات مختلف در باب امامت است، اما در این پژوهش با تکیه بر متن زیارت، وظایفی چون شهادت بر صفات امام، طلب شفاعت از امام، محبت نسبت به امام، انتظار امام زمان و اعتقاد به رجعت ائمه علیهم السلام، پناه آوردن به امامان، فداکاری در راه ائمه با همه امکانات و ایمان به ائمه و تصدیق ایشان را برای امت بیان می‌کند و به بحث تولی و تبری می‌پردازد.